

P19 Cp I 229.1

R19. Ср I 229. 1

ПОЛАЗАК КЊАЗА СРПСКОГ

МИЛОША ОБРЕНОВИЋА I.

У ЦАРИГРАДУ.

ОД

Г. ЈОВАНОВИЋА.

СТАЈИЦА

У БЕОГРАДУ

у штампарији Николе Стефановића.

1866.

ПОДАВАК НАСТАВНИК

УЧЕНИЦИ НАСТАВНИК

Днев. бр. 280060

УЧЕНИЦИ НАСТАВНИК
Днев. бр. 280060

ПРИПРЕМА ЗА ПУТ.

Аудијенција г. А. Петровића са Султаном Махмудом.

Срећним устанком блаженопочившег књаза Милоша препороди се Србија. Као главна факта њеног препорођења могу се узети Хатишериф, први од 1830. и други 1833. године, на којима се оснива данашње право Србије. Но и Аудијенција г. представника Аврама Петровића са Султаном Цариградским допринела је делима Србским знамените последице. Она је учинила да се Његова Светлост књаз Милош одважи поћи на поклонeње Султану Махмуду другом.

Колико се је Србија дакле усрећила хатишерифима, толико ју је 16. Децембра 1833. године узвисио и прославио достојанством царском Аудијенцијом и последицама њеним. Тога баш дана Његово Величество Султан Мухмуд позове к себи кња-

жевог представника г. Аврама Петровића који му је 1000 волова за знак признателности Србске у Цариград дотерао био. Његово Величество Сераскер-паша пошље му оседлана и изкићена *Халил-пашина* хата, те дојаши на њему до Одуш-капије, а одавде одвезу га на каику до царског дворца. У дворцу дочека га најпристојнијим начином Његово превосходство *Ахмет-паша*, а затим га заједно са књазем Самоским *Богоридом* изведе кроз многе прекрасне салоне пред светло лице *Његовог царског Величества*. Султан је седео на великољепној Софи огрнут царском херванијом, у којој обично редке госте великих дворова дочекује. Г. Аврам ушавши, поклони се једанпут, па онда једаред коракне, па и други пут и затим стане; до њега стајао је књаз *Богорид*, а за њима *Ахмет-паша*. Цар је био весео, и дишући, човекољубљем, осмеши се и запита: „*Јели то кезаја Милош-бегов!*“ г. Аврам с највећом учтивошћу и скраиношћу, но гласом неустрашним одговори: „*јесам*“ пак одма започне грчким језиком ову беседу:

„Између толиких благодјејања, која нам је премилостиви цар указао, ово је најзнаменитије, што ме ове Аудијенције удостојава. Овај тренутак испуниће заиста радошћу књаза и Србију. *Тим је ваше царско Величество* учинило, те и књаз и сав народ Србски неће више мислити, да само по неком узакоњеном обичају цара имају; они ће од данас рачунати да имају Монарха, благодетеља и чедољубива оца, који је разпростро пуно отчине милости крила своја, да са њима заклони верне поданике своје. Ја са моје пак стране сматрам себе за најсрећнијег од чланова народа Србског, што сам се удостојио осветлити се погледом сјајног лица *Вашег царског Величества* које торжанствено уверавам, да и књаз и народ Србски ни о чему другом неће мислити у напредак, већ да ће непрестано шиљати топле молитве вишњему творцу за продужење здравља царева на многа и многа љета, и разпространење царске великоможне државе; и да ће се тада књаз и господар мој *Милош-Бег* старати како би само прилику улучио указивати услуге

Вашему Величеству; на још не само он но и његови потомци.“

Пошто књаз Богорид ову беседу преведе на турски и Султану изкаже, онда Цар рече: „То ми је по вољи! Надам се да ће Милош-Бег заједно са народом оним свагда пазити на моје користи, као своје сопствене; јасам уверен о његовој верности и привржености према мени; *Решид-паша* јавио ми је колико је *Милош-Бег* приносио победи Арнаутских и Босанских бунтовника. И сад кад отидеш тамо, а ти кажи *Милош-Бегу*, да му препоручујем Босну и Арнаутлук; с' околним пашама нека се љубавно обходи, а особито са Хусеин пашом и Веџи-пашом, које сам нарочито на та места одредио, да се само учини по вољи *Милош-Бегу*; Хусеин паша је, чини ми се давнашњи пријатељ *Милош-Бегов*, а Веџи-паша је мислим човек тих, и од њега неће *Милош-Бег* никакве неповољности видети.“ Сад г. Петроновић настави: „*Милош-Бег* прими ће све високе препоруке *Вашег царског Величества* као свете, и ни у чему неће ушкр-

бити, што се интереса царских касало буде.“
 За овим опет цар проговори: „Кажи Милош-Бегу да га милујем и рад сам кад би могуће било да и сам дође до мене да се видимо и познамо, и да му по заслуги његовој дадем царски дар.“ Г. Аврам на то одговори: Милош-Бег је и сам тому рад, и колика би радост његова била, кад би се удостојио лично видети свога и народног благодјетеља; но времена су мучна као што је и сваком познато, данашњи су народи некако непостојани, интриге слободомисленика непрестају и једно одсуство његово оданде засада могло би нам навући неодклониму несрећу.“ — Цар прихвати реч: „Ја невелим сад управо да дође; но кад устрои народ свој како треба, и кад види да се нема чега бојати, онда по љепом времену љети, може на кратко време доћи у Цариград, видети се самном, и десетак дана проћи се по Цариграду, а потом и опет вратити се у своје отечество. Тако ако је могуће, ја би рад био да га видим.“ — Г. Аврам на ово само се поклони. Онда

цар заповеди Ахмет-паши, те овај приђе г. Авраму и предадему бурмутицу брилијантима изкићену, говорећи: „То је царски дар теби за спомен ове Аудијенције.“ Г. Аврам прими и пољуби бурмутицу. За тим цар даде знак, те г. Петроновић приђе и пољуби цара у ногу, па уступи натрашке к вратима, говорећи: „Да живи Ваше императорско Величество на многаја љета!“

Сад цар заповеди Ахмет-паши, те проведу г. Аврама кроз све царске собе у којима му показане буду разне паметодостојности покућство, простирке и друга украшења царска. И тако се тим заврши Аудијенција, коју је цар Махмуд II. сниходио дати представнику књаза Србског Милоша.

Овај догађај заиста изненадио је Србина тако, да за онда није знао шта је за Србију важније; дали хатишерифи или ова аудијенција царска са представником Србског виновника среће и будућности сјајне. Редак је то пример у историји. Што се, може бити, никада пре од Султана тур-

ских Србин ни надати није могао; што се
редко ком поданику Султанском давало;
што се скоро никада ни посланику стра-
них великих сила догодило није: то се је
на концу 1833. године Србину учинило.
Србин се онда удостои, не само видети
високо лице благодетељног Цара свог
и разговарати се с царем скоро пун
један сахат; но шта више, би срећан,
да из царских уста чује, како Његово
Величество милује књаза и народ
Србски. Како жели да види лич-
ног поглавицу Србског и што је
најрадостније за Србина да буде украшен
царским драгоценим даром, који ће дуго
и дуго векова да опомиње Србина на први
зачетак срећне будућности његове.

Слава при читању фермана.

Још при наступању нове 1834. године
пуче глас по целој Србији, да Султан
захтева Књаза Милоша да види а да томе
ни Књаз противан није. Породи се велики
жубор у народу; једни то одобраваху,

други пак сумњајући се, никако нису дали ни споменути за одлазак свог господара из средине њихове.

Та је узрујаност трајала до 1 Фебруара исте године, а онда на скупштини бившој у Крагујевцу сав се народ договори да своме Господару не да никуд ићи из земље Србске. Но владаоц Србски паметан је био, те се је умео владати према околностима. Он за сад ни речи о његовом путу неспомену, већ мудро за други пут одложи, а сада славом торжанственом учини, да је први Фебруар 1834. године памтења достојан у историји Србској. Тог дана скупио се је био сав цвет народа Србског из свију крајева ондашње Србије да чује високи ферман подписан собственом руком **Његовог Царског Величества Султана Махмуда другог** у почетку месеца Реџена 1247. године по турском календару; — Ферман који је 22. Новембра 1833. год. Књазу донешен био, пак до онда официјелно народу необјављен остао. Све је до подне за ову свечаност преправно било, и само се очекивао позив,

па да све живо похита к' цркви, месту, на ком се обично сва важна дела народу Србском саобштавају. Књаз је очекивао комесаре, кои су свој посао око ограничења Србије свршили и пошли, да у овој светковини учасници буду. По подне приспеше и они. Објави се свему народу у Крагујевцу, да на место светковине похита. Сви на скупштину позвани гости похитају к цркви, а са њима још толико од осталог народа. Пешачка и конањичка гарда стајале су на десној обали Лепенице пред црквеном портом са развијеним заставама. Уз њих стајало је мложтво народа, кои жељно очекиваше да види свог владоца кад из двора на светковину пође. Његова Светлост Књаз обучен у стару Србску доламу златом извезену са препасаном сабљом и Лентом крста свете Ане првог степена с' Императорском круном, дарованом му од Императора Руског Николе, а о врату крстом Првозваног Андреје са самур-калпаком на глави и огрнут царском хервинијом, коју је на дан Првозваног Андреје 1830. године од Његовог

Величества Султана Махмуда получио и огрнут био. Крену се од дворца са свом својој свитом у 2. часа по подне. У тој свити књажевој били су: њихова сијатељства синови књажеви г. Милан и г. Мијајло; браћа књажева: г. Јован и г. Јеврем; г. Митрополит Петар и гг. Епископи: Никифор и Герасим са честним Архимандритом Доситијем Новаковићем. Даље членови народног суда: Лазар Теодоровић и Стојан Симић; секретар по особеним порукама Алекса Симић и чиновници: Вучић Перишић, Цветко Рајовић, Сима Миљутиновић; придворни капетани; Јосиф Милосављевић, Вуле Григоријевић и Петар Лазаревић, и мложство мањих чиновника и служитеља допуњавало је пратњу светлог владоца.

Кад Књаз по мосту пређе преко Лепенице гарда му стојавша на обали учини војничку почест, а народ остали поздравига разним узклицима. Књаз овако уђе у порту црквену, где га поздраве сви избраници народни са „Живно!“ Књаз уђе у средину изабраника и попе се на банак

од камена узвишен и разним сецадима застрт Књазеви Србски стоје на ногама, кад се о важним делима народним разговарају са народом своим. С десне стране стајали су њихова сијатељства синови књажеви до оца свога. Оба брата Књажева и представник г. Петроновић стајали су први с десне, други с леве, стране на земљи до самог банка а трећи између њих напред. До Књаза с' леве стране стајали су за читање беседе преправни: Секретар Инострани дела Димитрије Давидовић и члан суда народног Лазар Теодоровић, а до њих господа: Митрополит и Епископи, Остало чиновништво стајало је око банка а до њега сви народни изабраници а за њима сав остали народ. Попевши се Књаз на банак поздрави најпре сав народ са речма: **Добро сте ми дошли браћо! Како сте? јесте ли здрави сви и на миру?**“ По одговору њином: **„боље нашли господару!“** даде Књаз знак г. Давидовићу да чита Књажеву беседу народу. Г. Давидовић штоје

најгласније могао, читао је, а народ је са особеном пазљивошћу и љубопитством слушао.

Беседа књажева била је раздељена на више части: с почетка описана је важност случаја који је ову скупштину сазвао; после толковане су важније тачке високог хатишерифа, затим саобштено је како је представник књажев г. Аврам Петроновић 16^{ог} Децембра 1833. год. излазио пред Султана у Цариграду, како се је цар изразио о народу србском и жели видети Књаза. С' те тачке прешло се на изражај благодарности да онолика на Србрју изливена благодарјејања, прво свевишњему творцу— после њиховим величествама Султану *Мамуду другом* и *Императору Николају првому*, као заштитнику Србије; с' овога на молитвање за одржање здравља оба величества и њихових насљедника, а и за здравље свију оних, који су радили, да Србија ове красне дане доживи! за графа Неслрода, и г. г. руске посланике бивше онда у Цариграду, графа Строгонова, Рибопјера и Бузтењева; ни су остала без спомена „вечна им памњат“! ни она браћа Срби,

кои су од 1804 до 1813 и до ослобођења погинули за отечество своје на бојноме пољу. Одатле прешла је реч на унутрашње устројство Србије и. т. д.

Кад је дошла реч у беседи на хатишериф, онда је члан суда народног Лазар Теодоровић прочитао исти види хатишерифе од 1830 и 1833 год. а кад је дошло на то, како је излазио г. Петроновић пред Султана, онда се погне г. Аврам на банак, и очита сам своје писмо, које је 19 Декембра 1833 год. Књазу о том писао

Народ је скоро при сваком параграфу беседе књажеве задовољство своје изјављивао и викао: „Да те Бог живи Господару! тако је! то је право!“

Кад се је говорило у здравље царева, онда је и Књаз скинуо калпак и викао „да живе!“ а народ му се је трипут, одазвао: „да живе! да живе! ура!“ а затим сви у глас: „Бог те живио Господару, Бог ти дао све што желио; ти се као отац бринеш о нама, Бог нека ти плати! Само ти ми не дамо Господару да идеш из земље наше;

чули смо ми да ти оћеш да идеш у Цариград.“ Сад се Књаз окрене старешинама и кметовима: Браћо о томе ћемо се други пут разговарати, а сад да гледамо да уредимо земљу нашу, да разредимо данак по имању, да одкупимо десетак, да немамо више субаша! Сви повичу: тако! тако Господару.“ Сад Књаз пође с банка и топови загрмише на четири стране. Књаз је онако исто обкољен свитом својом вратио се са свима почестима у дворцац; и обкружен сјајном породицом својом гледао је са дивана дворца свог, како је војска маневровала, пошто је неколико плотуна избацила.

Тако се је свршила велика свечаност овог дана на којој је Књаз Милош више, него икада досад доказао народу Србском колико је за њега данас учинио, да би му политично биће утврдио, и колико се старао за напредак његов.

Светковина при читању Устава.

Књаз Милош истина да је одложио питање о свом полазку у Цариград за други пут, но он се је и пак још сад по-

чео озбиљно спремати да што пре учини по вољи великом Султану, јер је он то сматрао за најсветију дужност, да осведочи своју поданичку покорност лично пред Султаном. Но старешинама народним није ово по вољи било, подговоре народ, те и они и народ до 5000 душа 8. Јануара 1835. год скупе се у Крагујевцу.

Ови представе суду народном, како они нису ради, да Књаз иде у Цариград: „Још нисмо“ викаху они сви у глас „ни куће наше утемељили, а Књаз оће да иде од нас; то недамо; браћа и синови његови нека иду у Цариград, а Господару недамо никако да одлази из отачества“ Суд народни извести Књазу бившег тада у Пожаревцу, о народном изјаснењу. Кнез одговори одма: „нека се проситељи разиђу сада, а њихова престављења ће се на идућој Сретенској скупштини разматрати и удовлетворити, у колико буду на справедљивости основана.“ Народ је ово слушао и одма се без икаквог метежа разишао.

Књаз видећи какве су околности, похита у Крагујевац, где 15. Јануара приспе и стане прегледати спремљена дела, која ће на идућој Сретенској скупштини решавати. Између најглавнији дела била су: да се прочита и прими Устав Србије, и да књаз разложи народу, како и њега и народ очекује велика срећа по повратку његовом из Цариграда и како треба да он тамо иде; како то захтевају интереси наше земље и како нетреба они ни најмање да се боје што он између њих одлази.

Док је овако књаз дела спремао дође и дан скупштине (Сретење 2. Фебруар). Но ни на овој скупштини није решено питање о полазку књажевом за Цариград. Оно је и сада одложено за други пут, а сад је опет једна свечаност то заменула. Зашто се је то тако одуговлачило нека читаоц из описа следеће светковине извиди. На Сретење после службе Божије сви депутати народни скупили су се били у порти код цркве. Ту је књаз Милош отворио скупштину следећом беседом:

Сад је година дана, како смо се у повећем числу и на главној скупштини састали. Онда смо се надали, да ћемо се о Бурђеву-дне и опет у повећем числу скупити. Но онда неби траве, и зато морадосмо држати мању скупштину по Бурђеву-дне. Ни љетос, ни јесенас нисмо могли скупити веће скупштине прво зато, што је превелика суша била, и ни воде ни сена нисмо имали; а друго зато, што нисмо ни могли преправни бити са свима пословима, које је требало предложити главној скупштини. Нит смо досад могли сватити рачуна, колико имамо народа, ни колко прихода од десетака и други струка; нит сам могао учинити нужна установљенија, која сам желио учинити на брзу руку. Ми смо сада топрв од године дана нови људи постали, одкако су нам се дела свршила са портом; Србија је постала топрв од године дана држава; а при оснивању сваке, особито пак нове државе, треба човек врло добро да пази, да у чему неуредухитри, и да черте једне не изда у свет данас, од које би може бити, сутра морао одустати на штету общине, а на срамоту своју. Све државе на свету потребовале су стотине година, докле су се овако установиле, као што их сада видимо, а установљавају се и дан данашњи; неможе ни Србија установити се за годину дана, и постати државом којој ништа већ неостаје желити. Народ Србски

има више народни својствености, ове му треба најпре прелити у нарав просвештени европски држава, пак да ступи у ред њин; што је најглавније, међу нама нема ни толико вешти људи, кои би нам руководили државним делима онако, као што се руководе европејске државе. Све ово закаснило је досад установљенија, за која сам вам лане о св. Трифуну изјавио, да сам рад утврдити их у нашем отечеству.

А скупивши се сад овако торжествено, и окружен и опет членовима прељубезне моје фамилије, преосвјашчењејшом господом Архијерејма нашим, членовима суда народног Србског, членовима судова нижи, Капетанима окружним, главним кметовима народа Србског и вишим духовенством и свештенством нашим, долазим опоменути вас љубезна браћо! слова које сам вам на лањској св. Трифунској скупштини дао читати, печатати и поделити међу вама. У слову оном изјавио сам Вам, колико сам рад: прво устроити сваку струку дела понаособ, и узаконити ји; друго, расположити данак на народ најлакшим и најправијим начином по њега, а и пробитачним по правитељство наше; треће пак исплатити дуг стари Архијереја, кои је лежао, на ново придобијеним крајевима Србије. У слову том предоставио сам свима вама, да се о свим овим моим предложенијама и сами међу собом и код куће са осталим народом до-

говорите, пак да ми дате после мњеније ваше и њино о тому. Од оног доба до сад исплаћен је дуг Архијерејски од ново придобивени крајева; а две прве точке остале су до сад неиспуњене. Одонда до сад имали смо свиколици доста времена, и мислити и разговарати о овим двема.

Ја сам међутим непрестано и за сву прошлу годину радио, и у мојој канцеларији, и у договору са судом народним, о том, како би најзгодније установили оно, што је најпрече, најнужније и најполезније нашем отечеству. И решио сам тврдо:

1. Сачинити и издати *устав Србски*, у ком би стојала избројена права и дужности Књаза Србског, права и дужности власти наши и права и дужности сваког Србина. Устав овај прочитао вам се свима. Из њега ће те видети да су општенародна права, или права, која ће сваки Србин уживати, пространо и онако описана и разграната како их само човечештво предписује у њима ћете наћи да је личност сваког Србина слободна, и да је сваки Србин господар од свог имања.

Овом уставу треба да се свиколици закунемо, и сви, кои се овде на скупу налазимо, и сва остала браћа, које нејма овде; да се закунемо сви један другом: и Књаз властима и народу, и власти Књазу и народу, и народ Књазу и властима, да ћемо држати устав овај свето

и ненарушимо, као што држи мосвето еванђеље, и да нећемо ни од једне черте његове одступити, нити једне самовољно променити, без договора и сагласија свију нас и свега народа.

2. Решио сам се *поставити совет државни, првом и највишом влашћу до себе и до књаза*, и саставити ју из шест попечитеља, на које ће се поједине струке дела народна поделити, и више државни Советника; Попечитељи ће ји *предрабавати*, совјетници разсматрати, и мени предлагати на одобреније. И попечитељи и советници одговара ће и Књазу и народу за дела своја, одговараће и за свако злоупотребленије, које би се у делима народним појавило.

3. Дао сам још једанпут прегледати књигу наши грађански и кривични закона, кои су се 4 године сачињавали, и кои ће се судовима нашим предписати, да по њима бране правог, а кривоме да суде. Тим ће сваки Србин наћи обрану, не у уму судије, већ у самом закону.

Оваквим установљенијама, чини ми се, биће *внутрење прављеније најбоље* и као ланцем скопчано. Народ стојаће под Кметовима, Капетанима и судовима, судови под државним советом, совет под Књазем и уз Књаза, а Књаз под законом и у непрестаном договору са советом. Овим установљенијем *укратиће се*, чини ми се, самовољство и свију нас у скупа, и сваког понаособ. — Може бити, да ће бити и у овим

установљенијама какви недостатака; но и ови ће се поправити по времену, и како се покажу; за сад нису ми ни знања моја, ни време допуштала, да овако важно дело испечем онако, како би смео рећи: дјелу мому неможе нико наћи мане, оно је најсавршеније дело на свету.

Испуњујући овако обећање моје, да ћу установити внутрење прављеније, прелазим сада на другу важну точку дањског мог слова, како ћемо сирјеч данак разположити на народ.

Потребе, које народ Србски има да подмири ове су:

1. Данак Султану.
2. Плаћа Књазу и Књажевој фамилији.
3. Плаћа чиновницима.
4. Плаћа Архијереима.
5. Трошкови на држање војске внутрене ради мира и поредка међу нама.
6. Трошкови на држање стража по границама које ће нас чувати, да нас ко ненапада са стране.
7. Трошкови на мензилане.
8. Трошкови на грађење и држање контумаца.
9. Трошкови на депутацију у Цариграду.
10. Трошкови на агенцају по другим земљама.
11. Трошкови на случаје, кои се немогу предвидити а кои се догодити могу.

Све ове потребе подмиривали смо ми досад различним и многостручним приходима земаљским. Народу Србском ваља их и одсада измиривати.

И ја и суд народни Србски трудили смо се до сад, неби л' изнашли какво средство, којим би се све потребе народне могле најлакшим и најправијим начином по народ, а пробитачним по правитељство наше, измиривати. Сву прошлу годину совјетовали смо се о том и совјетовали и једни били смо једног, а други, другом мњења. Најпосле нашао сам, да никако немогу боље изпливати у том, већ да се сав данак, који Србин има давати, збије у једну суму, пак да се у једној суми и купи од народа по двапут у години, о Бурђеву о Митрову две; да се народу даде времена измирити га од једног дана до другог; и да се некињи народ више са ситницама, већ да плати један једини данак по три талира на по године с главе на главу — да плати велим три талира за по године, а да не даје више ни: арача, ни чибука, ни пиларице, ни главнице, ни женидбине, ни котарине, ни воденичнога, ни казанскога, ни жиловине, ни десетка од усева: кукуруза, пшенице, овса, јечма, ситне проје; ни десетка од кошница и вина; а најпосле да нечини више ни кулука чиновницима, већем само правитељству на зданијама, која би се градила за об-

штеродну ползу, пак и за тај кулук да прими плаћу од правитељства на сваког човека, кои ради од јутра до мрака; а друмове и мостове села међу собом братски да граде. И сеоске шуме и гора досадашња Јемија да остану у напредак общте народна добра; сав народ плаћа данак и за њи, сав има право и уживати ји. Одсад нити има правитељство наше, нити икакви старешина, ни чиновник, ни трговац ни сељанин, нит ико други права заграђивати ји, ако ће и десет грмова бити, нити забрањивати браћи и из други села и окружија, да их неуживају.

Кад расуди народ, да ће са поменута три талира данка на пол године измиривати све земљске потребе; кад расуди да му у та три талира улази и плаћа Архијерејска, и да неће ни димнице више плаћати; кад расуди да ће дати само та три талира, а да неће давати ни једне ситнице, које је досад давао; кад расуди да му одсад остаје и десетак, кои му Бог благосиља годишњи труд његов, и да ужива сеоске шуме и јалије по својој потреби; кад расуди да му одсад и кулук чиновницима престаје, а да ће му се и онај платити, кои буде правитељству чинио. Кад све то велим народ зрело расуди, надам се, да ће свак живи наћи, да су три талира данка с' главе на главу за пол године најумеренији данак, кои се може ударити на народ један.

Оће ли се с данком тим још изаћи на крај, видићемо; Правитељство наше мора сад да прокуша срећу, оће ли му то довољно бити или не а Попечитеља Казначејства биће дужност изнети и показати по истеченију једне године рачун како разхода тако и прихода земаљски и мени и совјету и народној скупштини.

Да би се међу тим и ова, овако умерена, сума свега данка од три талира за пол године најправијим начином разрезала на народ, како би и најмућнији, тако и најсиромашнији Србин био задовољан, то ево предлажем вам тевтере, у којима су пописане жењене и нежењене главе, у којима стои назначено и имање свакога Србина, а сваки кмет зна и онако, колико је кои брат десетка давао. По овим тевтерима и по имању ваља сад располагати данак. Но моје дело и Правитељства није више располагати, колико данка на кога брата по имену да дође, о је одсад дело кметова, они треба тевтере поменуте да прегледе, десетак свачији да сравне и у договору са капетанима и судовима данак од три талира за пол године по имању сваког брата да подјеле најправијим начином, како ми неби сиротиња долазила и тужила се на неправу располагање.

Све ове моје рјечи предлажем вам, браћо и господо! и на ваше промотренније, и желим чути и видети од вас, од сваког окружија по

особ јединодушно, одкривено и нелицемерно писмено мњеније, јесте ли задовољни са вишепоменутих моим установљенијама, а и с мњенијем моим о том, колико данка Србин да даје, и како да се на њега удара. Изјавите ми мњеније ваше сви овако у скупи, а после задавши државному уставу заклетву, изберите међу собом најразумнија и најмудрија лица и оставите их овде с пуновластијем, као депутате своје, да ја и совјет чинимо даља расположења с' њима; они ће после доћи у народ, и казати шта је овде свршено. Иста та одабрана лица биће депутати ваши, кои ће о трошку послатеља свои на сваку скупштину долазити, рачуне прегледати и народу јављати ји. Оволика гомила не може се због велики трошкова овако скупљати сваке године. Овакви депутата народни има по свим државама и нама су нужни.

После беседе народ је поздравио Књаза с узклицима ура! живио! па се онда разишао.

Сутра дан ти је 3. Фебруара такође била у цркви служба божија, које је г. Митрополит Петар са многим Свештенством одслужио. При свршетку јутрење г. Митрополит положио је устав Србије на наслоњу изпод часног крста и св. Еван-

ђеља. Наложа са светим овим стварима стајала је на десној страни иконостаса, над којим је г. Јефрем Гаић гардиски официр држао *Заставу Србије* за сво време службе божије. У застави тој представљене су боје и грб Србије, што се у другом члану устава спомињу. Застава је начињена од тробојне свиле; црвене, челикасто-угасите и беле; украшена са велим крстом допуњеним у сваком углу са поједним оцилом. Ове ствари стајале су пред олтаром спаситеља зато, да получат ону светињу, која пристои оваком делу Србије. Црква је била пуна народа. Књаз са светлом својом фамилијом; господа Архијереји; сви чиновници и свештенство са осталим народом одстојали су благовјејно службу божију. При свршетку било је и благодареније свевишњему творцу, што је сподобио народ Србски да доживи дан и час, кад се законито оснива срећа будућности његове.

После службе божије г. Митрополит преда устав своме протосинђелу, да га носи, па онда сви из цркве у литији пођу

у ливаду књажеву. Напред ишли су изкићени барјаци црквени; за њима парадно сви ученици виши и нижи школа, појући: „Благословен јеси христе Боже наш и т. д.“ За њима ишао је протосинђел са уставом праћен крстовима, чирацима и рипидама, а за њим г. Митрополит у најсвечанијем црквеном оделу са штаком и часним крстом у руци, окружен Архијереима и осталим свечано-обученим свештенством. За њим слѣдовала је застава, представљајућа боје и грб Србије а за њом Књаз с' својом фамилијом, чиновницима и мложством осталог народа. Пред литијом овом ишла је спроведно Књажеска гарда с' војеном музиком; поред литије с једне и друге стране стајаћа пешачка војска, а за литијом кавалерија.

У оваком триумфу приспела је ова литија до чардака. С' десне стране удаљено од чардака станила се књажева гарда, с' леве тако исто кавалерија с' прочеља пешачка стајача војска а са зачеља, батерије; но све у једнаком разстојању. Г. Митрополит са свим свештенством и

уставом поше се на чардак, а за њим и Књаз са своја два сина, два брата и светлом Књагињом Љубицом и најстаријом кћери Петријом. Застава је стајала пред чардаком, а око ње сви виши и нижи чиновници а за овима сав остали народ обкољавајући чардак до десет хиљада душа.

Господар изишавши на чардак окрене се к депутатима и преставницима народним кои су око заставе од истока стајали и поздрави ји са „добро јутро!“ па онда јим каже: „Сад ће да се чита устав, о ком сам јуче у беседи мојој говоријо,“ препоручујући да сваки добро слуша. Затим г. Митрополит последњу реч о уставу изрекне, ал сав народ у глас повиче; Господару! Бог да те поживи!“ Књаз на то тронут, узме крст у десну руку, па онда, окренувши се народу, викне: „Ја ћу се браћо! заклети и уставу и законима, но и ви да ми се закунете; ја ћу их држати, но и ви да их држите у целости; нарушите ли ји, ви, ја

одлазим браћо! између вас, пак онда управљајте сами собом како знате!“ Народ сад чисто ожалошћен повиче: „не господару! не одлази између нас, не остављај нас ако Бога знаш!“ Затим Књаз замоли г. Митрополита да чита пред њим заклетву; г. Митрополит читаше, а Књаз за њим држећи крст у руци говораше овако: „Заклињем се светом јединодушном, и нераздјелном тројицом: да ћу устав овај и целог Књажества Србије ненарушиме држати; да ћу и свакога другога придржавати, да их ненарушиме држи; и да ћу чувати и бранити и слободу личности и безбедност имања сваког Србина“.

Кад је књаз последњу реч заклетве изговорио, оспусе, плутони из пушака и топова, а народ је из гласа викао ура! — Кад се је народ стишао, онда г. Митрополит поче читати заклетву, коју је народ

за њим изговарао, (неки метувши руку на крст и еванђеље, неки на налоњу; а остали дигнувши три прста горе) овако:

„Заклињемо се светом јединосушном и нераздељном тројцом, да ћемо устав овај Књажества Србије ненарушимо држати; да ћемо верни бити Књазу Милошу Теодоровићу Обреновићу, његовом насљеднику и његовој светлој фамилији; да ћемо и сву осталу браћу нашу придржавати, да им верни буду; и да ћемо послушни бити законима: Тако нам Бог помогао и његово свето еванђеље! који би ово нарушио, Бог му био супостат, и неродило му семе, и утрео му се плод његов у корену.

Све ове речи изговорио је народ Србски са таквим чувством побожности, како се само у оваквим догађајима замислити

даје. Овде се је огледала права идеја народна, која је из невине простосрдачности поникла.

Пошто су народни представници положили заклетву загрме топови са свију страна, а народ у глас викаше: „Тако Господару! тако! да те Бог поживи!“

Затим је г. Митрополит осветио заставу Србску, а после тога било је одпевано благодарeње „Тебе бога хвалим,“ при чему је сав народ клечао.

За овим прочитао се је Књажев указ о установлењу државног савета Србског и Књаз сад сиђе у народ. Сви га стану љубити, кои у руку, кои у раме, кои скут, а кои у ногу тако, да је ово љубљење више од часа трајало.

За тим врати се сав народ опет у литији до цркве, а одавде разиђе се кућама своим.

Грмљава топова и џлотуна трајала је затим још 1 сат, а увече г. Адолф Берман бивши тада управитељ државне штампе спазио је прскавце (ракетле фајерверк) за чест скупштине.

Велико Торжанство при поднашању дарова.

Сутра дан у Понедељак 4. Фебруара такође била је велика свечаност, каква се у историји Србској још до онда налазила није.

Народна св. Сретенска скупштина пошто је из руку његове Светлости Књаза свог и господара Милоша примила устав отачества свог, чула заклетву из уста његових и видила са каквим чувством родољубивости Књаз предусрета народ свој, решила је да сад поднесе избавитељу свом оне дарове, које је још од дана св. првозваног Андреја 1830. године, кад се је први хатишериф читао и кад је Књаз Милош миропомазан био, спремала, да му по окончању дела са високом портом и по издању закона у Србији, поднесе.

Три дара — три проста; но срдачна дара спремио је народ Србски своме владоцу за тај дан. Прво со и леб; друго, сабљу богато брилијантима изкићену и треће чашу истим драгоценостима украшену.

На држалу сабље написане су и брилијантима изкићене ове речи: „*Благодарна Србија Књазу своје Милошу првome*“. На устима корица с десне стране стоје прва слова књажевог имена *М.* и *О.* а на левој грб *Србије*.

На чаши стои с пред грб *Србије* од брилијанта; око уста и дна чаше стои надпис: „*Благодарни народ Србски Књазу своје Милошу Теодоровићу Обреновићу*“ а са страг: *уударје за чашу спасенија 1834.* Сви ови надписи од самог су брилијанта. — Сабља је стала десет, а чаша три хиљаде талира.

Сва три ова дара била су у суду народноме. Ту се скупе сви заступници народни, гг. Архијереји, чланови државног савета и сви остали виши и нижи чиновници, виде сва три дара и саставе од имена свога и своим печатом потврђено благодарно писмо, па онда око десет часова пре подне пођу у лепом поредку, праћени Књажеском гардом и музиком кроз варош у књажеву ливаду, на место где су Устав и заклетву примили. Напред је ишла гарда

са музиком војеном, за њом г. Јован Ми-
кић пуковник носио је посвећену заставу
 Србске боје, окружен са дванајест Кметова.
 За њима је ишао кмет Вукосав Симеоно-
вић из Тамника носећи на белом јасту-
 чићу сребрн послужавник и на њему со-
 и леб; и њега је више кметова окружа-
 вало. За овим је тадашњи попечитељ воје-
 них дела и члан државног савета г. Ми-
лета Радојковић носио на црвеном, златом
 извезеном јастучићу сабљу, окружен г.
 Капетанима војеним. За њим ишао је г.
Митрополит на јастучићу Србске боје но-
 сећи чашу, праћен господом Архијереима
 и осталим свештенством. А најпоследње ишао
 је председник државног савета г. *Наца*
Марковић, носећи благодарно писмо на ја-
 стуку извезеном народним бојама. За њим
 ишли су господа попечитељи: правде уну-
 трашни и инострани дела, финансије и про-
 свете; а за њима чланови државног савета
 са своим секретаром; за овима судије,
 капетани, остали чиновници сваког реда,
 за њима сав остали народ дошавши на
 ову светковину.

Кад су овако дошли на ливаду г. Ми-
 њић са заставом заузме место изнад сте-
 пена с десне стране чардака, до њега стане
 кмет са сољу и лебом, а до њега г. попе-
 читељ војених дела са сабљом; с леве пак
 стране г. Митрополит са чашом а до њега
 г. председник државног савета са благо-
 дарним писмом. Сад замоле Ужичког Епи-
 скопа г. Никифора и г. попечитеља пра-
 вде, да са више чланова државног савета,
 Капетана и народних представника оду
 његовој светлости Кнезу и замоле га, да
 би снизходио доћи у скупштину, која је
 рада, да му благодари на онаквом дару,
 као што је устав и закони.

Књаз по природном свом родољубљу
 дође у скупштину, окружен свим члано-
 вима своје фамилије и дворјанима своим;
 у пратњи тој били су г. г. попечитељи
 внутрени дела, просвете, финансије и ино-
 страних дела, кои су га дочекали на ула-
 зку у ливаду.

Књаз се попне на чардак (трибуну) а
 за њим сви дароносиоци један за другим.
 Г. председник државног савета поднесе

Његовој Светлости благодарно писмо; Књаз га прими и преда главном секретару, те га овај гласно прочита. Оно гласи овако:

Ваше Књажеско Височество

Милостивјејши Господару!

Примили смо јуче из руке Вашег Књажеског Височества устав књажества Србије коим се правитељство наше установљава, а у ком стоје и права свакога Србина.

Сада топрв видимо, да се мера благостојанија нашег преиспуњује. Што је храбром мишицом и вашом и нашом граженом, и што је много годним вашим трудовима основано, то се мудрим и благотворним вашим установљенијама сада диже и утврђује — зданије узајмнога права Србског. Хатишерифи Султански јесу дело неограниченог царског благоутробија и милосрдија једнога, и покровитељства другог цара; но зданије узајмног права Србског само је чедо ваше отечествољубија, вашег правдољубија, ваше благодјетелности, вашег ума и ваши трудова Књаже и Господару *Милоше*. Ми сад још незнамо предсказати какоће се зданије ово по времену разпространити, колика ли ће полза по Србију од њега произићи; но то знамо сви и разумевамо, да су нам слобода личности, безбедност имања,

и умереност данка, које сте нам јуче завели највеће благодјејаније, које је преблаги Бог могао излити преко вас на народ Србски. За сва ова благодјејанија, која је свемогући творац преко вашег књажеског височества на нас излио, благодаримо свиколици прво њему, пак премилостивим царевима. А вас књаже! молимо сви, и мали и велики, и у име наше, и у име свега народа Србскога у Отоманском царству с кољено приклоненијем, да погледате само на лица наша, пак ће те се уверити, колика благодарност, све на нас обуревава. Ми незнамо с речма изјавити те благодарности, но то знамо, да се сви од најмањег до највећег у њој топимо, и да ће нас иста благодарност на вјеки питати и руководити у дужностима синовног послушанија, искрене поданости и непоколебиме вјерности к вама, Књаже! К вашем светлом насљеднику и к свој светлој вашој фамилији. Колико год су срца свију нас до сада куцала законост вашу и њину, толико ће неизбројено пута ваше куцати она одсад за славу и чест Вашу и њину. Сматрајте Књаже! у свима нама и у свему народу Србском синове вјерне, вјерне и послушне! И ако има ишто човеку света на свету, и, ако му има ишто вечно, то знајте, да ми за најсветију и највечнију дужност нашу држимо. бити и словом и делом *Вама* благодарнима! И, што нас је све до једнога највећма жао, то је

што у простоти ума, језика и пера незнамо изразити те наше благодарности; но будите увјерени *Књаже!* да сви колици чувствујемо, и да смо сви у благодарности претворени.

Што нам пак простота ума, језика и пера недопушта изразити, то нека вам накнади Символ наши чувствованија, с којима сви опште-народно подносимо *Вашему Књажеском Височеству* три уздарја: *Со и Леб*, за *Со и Леб* којим сте гостољубиво искупљивали из ропства и ранили наше и туђе робље; *сабљу*, за сабљу којом сте Србију бранили; и *чашу*, за чашу спасенија и благостојанија, којим сте нас јуче напоили. Примите ји Милостивјејши Господару и *Књаже!* с оним усердијем, с којим вам ји ми подносимо. *Со и леб* једите за *Со*, коју сте дали искупљеному нашему робљу; *Сабљу* пашите и за даљу обрану рода свог; а *чашом* пите ток наше благодарности онако, као што нас *Ви* поите срећом премилог нам отечества Србије! Као што питају *Со и Леб* душу човечију и тјело, тако нек се пита душа *Ваша* нашом верношћу и готовошћу нашој к свакој услузи *Ваша* и *вашима*. Као што засјењава очи људске камење, којим је сабља обране обасута, тако да засјењава обрана, којом сте *Ви* Господару *Милоше!* обранили род и отечество своје, очи свију обранитеља осталих народа. А као што је тврдо камење коим су сабља и чаша посуте, и као

што оно ни од зуба времена ни од удара људског нестрада, тако тврдо да буде зданије, које сте *Ви* јуче подигли! Као што краси символ наше благодарности рог изобилија, тако да прате свака срећа и свако изобилије *Вас Књаже!* и сав светли дом *Ваш* и до најпознији и онолико година, колико капљица може стати у исту чашу. Као што се леб и со милују, тако и ми узајмно да се љубимо! А, као што се у чаши овој нераздваја капља од капље, тако да се нераздвајамо и ми од *Вас* и од *вашега* светлога дома, ни ви ни ваш свјетли дом од нас на вјеки!

Подносећи с усрдијем ова ударја *Вашему Књажескому Височеству*, и молећи се кољеноприклоњенијем, да ју с усрдијем примити благоизволи! уверавамо торжествено да сви колице, у име наше и у име свега народа Србскога, изумиремо са синовним страхопочитанијем

Вашег Књажеског Височества

вјерни подписани членови скупштине

(подписи.)

У Крагујевцу

4. Фебруарија 1835. године.

При читању овог писма Књаз је тако био тронут, да се је од радости заплакао. Кад Секретар дошао на последње врсте

истог писма загрмише плотуни и топови и заорише се узклици на све стране. Затим кмет принесе Књазу Леб и Со; Књаз прими; одломи један залогај, умочи га у Со и закуси. Сад Г. Митрополит даде Књазу чашу пуну рујна вина; Књаз прими ју; ронећи сузе радости своје у њу, наздрави ју народу и испије до капље. Најпоследе приђе Г. тадашњи попечитељ војених дела и клекнувши пред Књазем у сузама радости обливен поднесе му сабљу епаше му ју о јуначка бедра његова. Уз свако поднашање дарова грмили су топови, разлегали се усклици народа по ваздуху благосиљући Књаза Србског, који положи темељ данашњем стању и закону у Србији. Г. Митрополит затим изговорио је једну беседу, у којој је разложио велика и трудна дела светлог владоца и његове заслуге. Казао од какве су важности *устав* и *закони* у земљи и напоменуо на кои начин и зашто треба да благодаримо прво творцу неба, па онда Књазу на толика његова трудна дела и како треба да будемо верни и постојани

према владоцу отечеству и закону. И завршио је ову беседу са молитвом за књаза за отачество и народ србски.

Пошто се сврши ова свечаност Књаз изговори скупштини следећу одпустну беседу: колико ми је драго, што су се јуче уредбе о премилом отечеству и народу нашем установиле, толико за дужност моју сопствену считавам, објавити Вам общенародно и овако у скупу, да строгост она која се противу сваког преступника набљудавати мора, код мене остаје. Нек нико не помисли: „Сад сам слободан сад могу чинити што оћу.“ Ми смо се јуче сви скупа и торжествено заклели, даће мо зако-не за државу нашу прописане, као свето еванђеље набљудавати; дану заклетву ваља испуњавати; и власти ће наше, а особито ја ћу добро бдити, да се закон и точно и совестно набљудава. Свету је позната безопасност, којом се живи и путује то премилом отечеству нашем; по страним земљама прича се Србско држање задане речи и Србска љубав в истини. — Високе заиста добродетељи, високе и до-

стојне храброг народа, које су нас међу собом толико усрећиле, а међу тим народима разгласиле и прославиле. Свету, а и свима познато је, да ја нисам дао стани-ти се у њој ни крадљивцу коња, говеда и друге живине, ни крадљивцу накита женскога, тршака и други ситница, ни обијачу кућа, зграда, подрума и дућана, ни за-паљачу, ни лажи, ни варалици ни разбој-нику, ни убици, ни издајнику отачества, нити да сам икаквога преступника трпио, био он ко му драго, но сам свакога и при-мерно и строго казнио. Што нисам браћо, до сад трпио, нећу и одсад, где нам од свију нас примљени и заклетвом нашом потврђени закон сву строгост држања свог налаже. По закону истом оћу и заповедам да нам је лице и имање свакога од нас безбедно, потом оћу да су нам друмови слободни, којима је сва Европа данас пут свој отворила; по њему нећу да нам се дућани, куће, зграде и подруми обијају и краду; нећу да се задане речи и обвеза-тељства неиспуњују по њему оћу да се брани невин и добродетељан од злог и хр-

ђавог; по њему оћу, желим свесрдно и настојаћу, да народ наш достојан буде предака своји, достојан самог себе и имена свога и достојан да се сравни са другим благоображеним народима. Сама савест учи сваког од нас, шта је добро, шта ли је зло; закон забрањује нам зло чинити; закон и совест суди ће нам. Капетан са кметовима, а и главни кмет са два изабрана кмета судиће пијаници, лењивцу, лажи, обијачу, крадљивцу, који краде јарад, јагањце, крмке, накит и овим подобна и по пресуди овој избиће сваког оваког преступника: а злочинце, запаљаче, издајнике, клетвопреступнике, разбојнике и т. д. судиће и казниће судови окружни и велики суд србски.

Ја пак као први член народа нашег, и као први заклетник закона, ја ћу заиста бити и први и најстрожији набљудатељ и испунитељ закона; ја ћу бити на добро најбољи, а на зло најстрожији казнитељ онако, као што првом члену државе пристои који у једној руци носи мач за непријатеље обштенародне безбедности и

обштенародног и поособног грађанског мира
 и поредка, а у другој маслину грану за
 знак љубави мирољубија и пријатељства
 к свима пријатељима, и иностранима и
 внутренима. И уверавам вас и светом оном
 истином, којом сам се заклео и речију и
 достојанством Књажеским да ћу се др-
 жати овог основанија донде, докле дисао
 будем; и заиста пре ћу се одрећи имена
 мог и достојанства, него допустити, да на
 моју и свег прељубезног народа нашег
 срамоту, зликовац зла дела коме год чини.
 А знам да је већа част оних Срба, кои
 су у том једне мисли самном, него оних
 кои другчије мисле, и кои би ради били
 да се зла дела чине, и да остају неказњена,
 сваки умни Србин, сваки кои зна шта ће
 рећи „поредак“, и шта ће рећи покретање
 с' кућом, са имањем и са децом својом,
 сваки ће са мношћом бити, и сваки ће саста-
 вити силе своје са моима, да са свом
 строгошћу не дамо злу човеку стати међу
 нама, како би тим начином славно и одр-
 жали име наше, које смо код страних на-
 рода стекли. Сад је народ наш, хвала Богу,

и много численији него што је досад био, сада треба и више нас на то да мотримо, да не дамо уселити се и станити се злочинцу у Србији; колико је тежак овај терет за мене, ја и од сада нећу га се одрећи; но и вама свима препоручујем, настојте и совестно и најстрожије, да се злочинија у народу нашем нечине; како ко од вас примети где злочинца, сваки поитајте и јавите га и доведите власти. Савестно испуњење овог закона учиниће, те ће благослов Божи и на нама и на деци нашој почивати и умножавати се, те ће се и прељубезни род србски сазидавати и растити.

Овде још једно приметити вам имам; да они, који се буду из страни земаља код нас насељавали, чрез прве две године никаквог данка плаћати нећеју, но само кад трећа година наступи, онда ће они данак плаћати почети.

У осталом будите ми сви колици здрави, о ви сви вобште, и свако поособ, и ви и фамилије и деца ваша, и млађи ваши и напредујте и ви и сви они и у свакој добродетељи и у точном испуњавању закона.

После ове беседе при растанку предаду народни представници Књазу следеће писмо:

Ваша Светлост

Милостивјејши Господару!

Опростите ваша светлост, што се ми доле-подписани усуђујемо вама представити ово што у народу чујемо, и што у самом нашем срцу осећамо. Чује се у народу, да сте ви ради на повтравано позивање Султаново у Цариград ићи, да посјетите Султана, и да се с њим лично познате.

Господару! ви оћете да у Цариград идете; а на коме и с киме народ остављате? ми молимо Бога, само да сте нам ви живи и здрави, и да сте међу нама, и кад се где које време забавите, па нам онуда непроћете, куд смо вас често виђали, где пролазите, а ми се чисто забринемо, па говоримо! шта то неби нашег господара, да овуда прође, да му се није што незгодно прикључило, или да се није што на нас, недај Боже разгњевио? па кад нам опет оним путовима и по оним местима проћете, а ми чисто оживимо и обрадујемо се, кад вас само тек угледамо. А шта ћемо радити, ако ви чак у Цариград отидете? какве смутње неће се у глави родити?

Ми Господару верујемо монарсима, и почитујемо их, и благодаримо јим: али што оће они да вас толико од нас одведу? Оће ли они да јим се учини благодарним? Ето светле фамилије ваше; ево нас па изберите, кога ви оћете, па нека иду свекодици избрани и нек благодаре обоим дворовима на њиној милости к' нама: а ви седите међу народом своим, као што сте и досад с' њим седели.

Ви сте толико пути казали, да без народа нећете ништа чинити; а делом сте већ толико осведочили, да сте све, што сте Божијом помоћу уредили, с' народом уредили. Ми смо се вама десет пуни година под оружјем били, и ратни живот у највећој бури проводили, и срећа је ваша срећу народу првнела! и ево десет година, како се под крилом вашим покоја наслађивамо. Сад да нам чак у Цариград идете! кога место себе остављате? остављате гомилу народа. Али смо видели толико пути велике гомиле народа, где без главе пропадају. Видели смо и унутрености нашој неразуздане браће наше, где без главе пропадоше — сто ти гомиле народа, подобне роју пчела, где матице нема. Оне лете од кошнице до кошнице, и све бивају потучене, ако ли им је у кошници матица угинула, оне чисто као да су с' ума сишле; нит зује као док сеу матицу имале, нит сат воде као што су донде водиле већ зундурају и неке куле од саћа

граде, чисто је стра у кошницу загледати. Е тако тије с гомилом народа! гомиле су народа за нашег памтења пропадале, и нису нас биле кадре уредити. Ваше једино постојанство нас је до данашње наше среће довело, јер сте ви постојанством и непоколебимошћу вашом и унутрашње и спољашње гомиле ово непокориме, ово непријатељске разоравали. Бог се смиловао и вас нама поклонио, и ми ћемо да чувамо вас, и да све оно чинимо, штогод на вас спада; а ви нас неозтављајте. Пуна су уста наша, кад име ваше рекнемо; пуно је срце наше кад вас очима видимо; сладко је ушима нашим, кад чујемо, да сте, хвала Богу, здраво и на миру и међу нама.

Господару! све је то лепо, и нама је дика, што вас монарси велики зову и уважавају то би ми од Бога и желили, и данас и свагда му се молимо: али неможемо да нас остављате, и да од нас макар на месец дана на страну одете.

А управо погледајте, и у каквом нас стању остављате. Внутреност наша тек што се уређивати почела а границе наше још с ниједне стране утврђене нису. Тек година прошла како су границе разпрострањене: како ће се брже и утврдити добро? А ко нас и окружава? окружавају мали народи, којима ништа није свето ни Везир ни Девлет, ни Султан. Они презиру

све завјете своје, они пуцају на царске комисаре, они непокоравају се цару, они нападају на границу Аустриску, нападају на нашу, пљене нам погранична наша стада, и Бог зна какве нам зулуме нечине, и само их име ваше ужасава, те овамо сасвим непрелазе: а кад би ви још између нас отишли, они би сигурно гомилама у наше пределе прелазили, и жене би нам и децу нашу пљенили. А шта нису кадри учинити људи, кои се Везира небоје и Цара непризнају? Ево стање, у ком би нас при одлазку вашем од нас оставили.

Ако треба да се иде у Цариград, и макар куд нас пошљете, ми ћемо ићи, а ви децу нашу чувајте, као што завјет међу нама постои ако што друго чинити ваља, заповедајте нама, ми ћемо чинити: а ви сједите међу децом нашом, браните их и слажите их, па ће тако род нам процветати, како што је помоћу Божијом и срећом и трудом вашим и почео цвевати.

Управо вам кратко кажемо, ми Господару! никако неможемо вас између нас пустити; та послушајте нас и останите међу нама; то вас ми сви молимо, и кои смо подписани, и кои нису подписани, јер су ово мисли свију нас у опште, и свега народа Србског.

Ваше Светлости

Милостивјејшег Господара

(Подписани: депутати народни.)

Полазак Књажев у Цариград.

Ово је писмо с почетка Књаза јако с невеселило, но он уздајући се у поверење народа свог није клонуо духом, већ се је непрестано држао своје намере. Он реши да се опет сазове скупштина, на којој ће да приклони народ себи и увери га о прекој потреби што се тиче пута у Цариград.

Због тога изда разпис да се ванредна скупштина састане о Петрову дану у Крагујевцу, која уједно да дочека и Његово превосходитељство дјејствителног штатског саветника Императорско-Руског генералног конзула Влашког г. *Барона Петра Рикмана*, који је од Руског двора послат био да види устав Србије и да га поднесе на потврђење Рускоме двору и блистајући се порти отоманској.

На овој скупштини Књаз је разложио народу све своје мисли и намере, показао му важност и политични положај ондашње доба и пошто га утврдио у постојанству и вери: да ће се за кратко време жив и

здрав у отачество своје вратити: повичу сви „Срећан ти пут Господару! да Бог да, да нам се здраво и весело вратиш!“

Књазу је ово први пут било да се он из свог отачества удаљава, па кад се стао опраштати с народом препоручивати му Србију, правитељство, фамилију своју, чиновнике а овима народ није се могао ни сам уздржати, да не заплаче, а скупштинари су, од срца јецали и кроз плач прекидљиво „срећан пут!“ изрицали.

На овој скупштини Књаз је наредио да сва државна дела одправља државни савет са његовим сијатељством *Господаром Јефремом* генерал-мајором, но најважнија ипак, да се шиљу њему у Цариград.

Г. Барон Рикман није био доспео за ову скупштину, већ дошао је у *Пожаревац*, доцније 9. Јулија. Но и овде је сјајно дочекан од свију редова народа Србског који се је стекао био да испрати Господара свога у Цариград.

Овде су предали пуномоћници народни

г. Барону поред устава и једну адресу од стране народа србског бившег на скупштини Крагујевачко-свето-Петровској, у којој он предаје Књаза свог и отца отачества *Господара Милоша* његовом превосходитељству г. Барону, а преко њега Государу, Императору и покровитељу, *као свети аманет*. На овој адреси подписана су светла браћа Књажева и сви народни представници. Г. Барон примио је радо оваке изјаве, чувства народна, и уверавао је сав народ о благоволењу и покровитељству Государа Императора Николаја.

Г. Барон после тога провео је пријатно неколико дана код Књаза заједно са *Нави-Ефендијом Сановљиком порте*, кои се бави још од Фебруара месеца у Србији.

Зору дана 19. Јулија огласе топови. Ово је дан полазка Књажевог. Још се није добро свануло, а благодарни народ скупио се око двора да испрати Господара свога. Коњичка гарда са војеном музиком и преко 50 кола књажеве фамилије, духовенства, чиновника и других грађана били су у пратњи Господаревој до Голубца сувим.

Како при полазку, тако и целим путем орили су се узклици од гомила предусретajuћег народа.

У Голубцу је Мајор Речки г. Шавле Богдановић спремио био одличан ручак за ове сјајне госте и сву свиту књажеву.

По ручку опросте се путници са остајућима и сад продуже свој пут по Дунаву. Красна је сцена била, кад је светла Књагиња међу целим скупом народа препоручивала Светлог Књаза г. Барону Рикману и Наби-Ефендији. Тај дан прођу срећно мали Ђердап и стигну у Д. Милановац на конак, где су такође од ондашњег вици војводе Стефана Стефановића сјајно дочекани били.

Сутра-дан 20. Јулија приспео је Господар у Адакале на ручак. Честити Осман Паша Адакалски онда бивши изашао је пред Књаза на два сата од града, дочекао га и сам у град пропратио. Овај пријатељ господарев употребио је сва могућа средства да најбоље дочека тако пожеланог госта. У Адакале дошао је и Ц. Кр. Оршавски командант Мајор г. Миленко-

вић са више виши и нижи официра и других лица, те је поздравио Господара нашег и честитао му срећан пут, где су сви и при ручку остали. После ручка опрости се г. Барон Рикман са светлим господаром нашим и отиде у Оршаву, а наш Књаз продужи свој пут даље. Пуцњава топова, кои су из Адакала и четокаика избацивани, орила се је по широком Дунаву између брегова двеју пријатељских земаља. Особиту је почаст пак учинио ч. Осман Паша нашем Господару, што је наредио, да се 18 топова избаци при улазку Књажевом у град и излазку из града. Тог дана приспео је Књаз у Кладово на конак пришавши срећно и доњи Ђердап.

21. Јулија кренуо се је Књаз из Кладова опет водом и дошао на конак у Кусјак.

Дочек у Видину.

22. Пошавши из Кусјака водом дође до Флорентина, где га је дочекао Азнадар видинског везира чес. Хусеин-паша са војводом и многим другим чиновнишством

турским, где је био и ручак. По ручку седне Књаз на каруце, које је Хусеин-Паша послао. Свита његова такође кои на каруце, а кои на коње поседају и тако дођу до Капетановца, где их дочека Техаја Хусеин-Пашин са мложством Видинлија, турака и хришћана. Овде узјаши Књаз хата Хусеин-пашиног изкићеног самим златом и на њему је торжанствено у Видин ушао. Силни народ обојега пола и сваке народности изашао је ван града на дочек, а у граду осим многог народа стајала је и војска од варош-капије па до двора Везирског у два реда, кроз коју су Књаз и пратиоци у највећем тријумфу прошли. Како је Књаз на капију дошао пукла су три топа, а после су непрестано пуцали топови и плотуни и свирала је војена музика. Књаз је с јашио у двору честитог Везира, где га је овај стари пријатељ пун радости и усхићења на степенима дочекао и по поздраву у одређени диван одвео. Пошто се Књаз мало одморио и обукао, онда тек учини посјету везиру, где је и на вечери био. Вечера је била

богата и дивна. По вечери свирала је музика и пуцали топови и плотуни и свакога рода веселости биле су, исто је трајало до по ноћи. Веселе ово свршило се са богатим и до онда невиђеним ватрометом разног рода.

Сутра дан 23. преданио је Господар код свог искреног пријатеља у највећој слави, радости и задовољству, а 24. пошао је Господар из Видина на Чето-каицама Видинским под управом једног врло способног Капетана. При полазку је наш свети Књаз са онаким почестима испраћен, као што је и дочекан. Тога дана дође Господар на конак у Лом, а 25. у Раово, а одавде 27. у Никопољ. Почест, која се је Књазу Србском свуда указивала где год је дошао ил прошао, првазилазила је свако надање његово.

Гдегод је хтео конаковати Књаз, свуда су га на 2 сата пред варош или село дочекивали хатлије сувим, допратиле га до конака, де је мложина народа сакупљена са регуларном војском стајала, и поздрављала Хоџа Милош-Бега са страхопочита-

њем, а *Књаза Срвског Милоша* са искреном љубави. Но дочек у Никопољу превазилази ове последње. Никопољ је заиста место достојно посматрања, како град тако и варош доста је велика и имала је онда преко 3.000 кућа. Особито диван изглед има због свога положења између великих стена и брегова, који га окружавају. Осим великог скупа народа сваке народности, који је Господара на Дунаву дочекао, стене су још Никопољске начичкане биле силним булама. Као што су и на другим местима, тако су исто и овде коњи преправни стајали, како за Књаза, тако и за сву свиту Књажеву, која се је састојала из 60 лица. Коњ, који је за Књаза спремљен био, накићен је био најдрагоценијим такумом. Народ је Господара нашег спровео чак у град. Пред Књазем ишла је пешке војска са војеном музиком, поред Књаза и свите сами официри и чиновници турски са презентујућим сабљама. Ракетле су целим путем бацане, а кад је Господар ступио на градска врата, онда су и топови почели грмети док год није у

двор одјашио. По вечери и овде су ракетле као и на другим местима бацане спровођене пуцњавом топова. Музика је свирала, игре су игране до неко доба ноћи. Овде је дошао био и надзиратељ Господаревих добара у Влашкој Стеван Пазарац са још два влашка официра да поздраве Књаза. Они су и дарове неке донели од народа из снаилука књажевог, који је такође поздравио Књаза на обалама своим при полазку његовом.

Двадесет осмог Јулија Књаз Србски пошао је из Никопоља. Он се је онако исто опростио с њим, као што се је и поздравио при долазку свом. Тог дана дође на конак у Свиштов, варош прекрасну, где живе многи Хришћани сасвим по обичају Европском. Забит (управитељ) Свиштовски главни војвода многи Хришћана тамошњи (Бугари) одлично су дочекали Господара Милоша. И овај је дочек онаки био као онај у Никопољу. Те вечери дошао је у Свиштов и брат ч. Рушчукског Саид-паше са већим бројем хатлија (коњаника избрани) послат од светлог брата

свог из Рушчука, да поздрави Књаза Србског. Тада је дошао у Свиштов и саветник Књажеско-Србски Г. Михаил Герман са још неколико чиновника из Влашке. При вечери било је велико весеље и Господар Срба био је здраво расположен и весео нарочито, што је и Г. Герман, овај заслужни за наше отачество муж у Свиштов дошао, који је одавде са Господарем свој пут у Цариград продужио.

Дочек у Рушчуку.

Из Свиштова торжанствено испраћен Господар Србски приспе сутрадан 29. Јулија у Рушчук, варош велику и многољудну, која издалека дивно позорје представља. Силни народ различне вере и народности обојег пола скупио се био на обалама Дунава и нестрпељиво очекивао долазак Србског Књаза. Кад је Господар већ био у пристаниште заповедио је да се поздрави варош пуцањем из топова са свих често-коика, на које су се одазвали читави плотуни од топова, како са Рушчук-

ског града, тако и са царских флотила, које су под Рушчуком стајала.

Овде је сјајно наш Господар дочекан био. Регуларна војска са Ерлијама и мложином народа поздравили су светлог књаза. Књаз је овде узјао на Саид-пашина коња, коњ је сав у злату окићен био и преправан за књаза чекао па одавде у пратњи свију војених почаста дошао је до конака Саид-пашиног, где је и копаковао. Овде се у то време десио и Аметчи-Ефендија посланик царски у Паризу, који је за Париз путовао. Књаз му је заједно са ч. пашом учинио посјету, коју је Ефендија књазу и паши вратио. И тада је књазу и паши приметио, кад је паша Књаза задржавао да буде 2—3 дана код њега, како се Књаз са нестрпљењем очекује у Цариграду, и ди треба да поита „јер га његово величество“ рече „наш Султан са отвореним објатијама жељно очекује.“ Но Књаз је за љубав ч. паше ипак преданио у Рушчуку, када га је посјетио и директор котромаца Влашког у Бурђеву Г. Калинеско, а и Г. Мајор

Гољеско, кога је Књаз Влашки послао, да поздрави Књаза Србског Милоша.

За спомен овог састанка Књаз Милош поклонио је паши једну брилијантима украшену бурмутицу, а паша Књазу један скупоцен чибук и један брилијантни зарф.

Великом почасти испраћен из Рушчука приспео је Господар у *Разград* варош доста велику и чисту, где је онако одлично дочекан као и на другим местима — чини се као да су се управитељи свијуги места договарали о дочеку светлог Књаза. Одавде пак кренуо се је Књаз 1. Августа и приспео у Шумлу, прослављену историјом у последње доба. Наш светли владаоц нарочито је желео да ову знамениту варош посјети.

И ова је варош доста велика, но нерегулисана, лежи у једној дољи окруженој са великим бреговима, кои јој природни град сачињавају. У овој вароши има много чесама са врло лепом и добром водом, имала је онда до 8000 кућа, између којих до 600 су хришћански. Ту је столица Грчког Епископа.

У то доба баш, кад је наш Господар путовао зидао се је град на западном бре-гу Шумле. Господар зажели ово ново зи-дање да посматра, те тако заједно са Мих-мандаром (пратиоцем) Тамид-Бегом, с Ар-хитектом и осталом свитом изађе на ме-сто зграде. Као што је положење Шумље чудно и страховито, тако рећи хајдучко место, тако су и топови ужасни доста за овај спровод били. Град се је овај сасвим по новоме устројству зидао тако, да он са мањом војском већу сигурност вароши даје, него други са двапута оноликом.

Пошто је и овде торжанствено доче-кани и испраћени 2. Августа кренуо се је Господар даље и тог дана приспео на конач у Проваду, варош у добокој дољи лежећу, Која је од Руса у последњем рату разрушена, па се сад на ново подиже. Ову дољу, која између две грдне стене лежи зову тамо „Суво Дунаво“ из узрока, што веле, да је туде некада Дунав текао а други пак кажу, да је ту био залив Црног мора. Од истока на врху стене виде

се грдне развалине, за које кажу да је био град и црква.

Из Проваде торжанствено испраћен наш господар 4. приспео је у Варну. Дочек, који је Књазу у Варни учињен, врло је одличан и славан био. Мложина народа са Епископом и целим свештенством у литији изашла је пред Светлог Књаза изван града. Г. Епископ изнео је и свети крст, који је Господару на целивање поднео. Господар је овде одсео у Царској палати, коју је цар само за себе сазидао, да станује, кад у Варну дође. Кад је из Варне Господар пошао на пароплову сјајно је испраћен.

На пароплову развијене су биле све заставе турског царства, а Србска је пред свима триумфирала. При полазку књажевом из града почели су топови пуцати док није Књаз до обале морске дошао, праћен мложетвом народа и милицијом разнога рода. Кад Књаз је у пароплов ушао, поздравили су га топови поморски на пароброду, који су се за $\frac{1}{2}$ сата утркивали са топовима градским, пошто је пароплов пошао.

Дочек у Цариграду.

Петог Августа око 7 сати пред вече приспео је Господар у Цариград. На оба-лама пристаништа каналског стајала је мложина разног народа и узраста. Стари Архиепископ са свим свештенством својим носећи Еванђеље, крстове и иконе са рипи-дама и црквеним великољенијем, дочекао је овде Његову Светлост Господара Србског са Торжанственим пјенијем „Достојно јест, јако воистину.“ Одавде са литијом отишао је Господар у цркву, где је вечерња и благодарење било. Овде је један протопресвитер изговорио беседу на грчком језику, где је и многе текстве из светог писма на славенском изговорио.

Ова се црква зове балуклија врло лепа како формом тако и украсом своим: како изнутра, тако и споља. И сам је Султан од своје стране доста жртвовао на украшење овог храма. Знатно је овде, што се налази један ходник, који води у неку гробницу, у којој се налазе 3 камена сандука, у којима су сарањивани цареви. У

једном од тих сандука нашла се је једна златна хаљина, за коју веле да је *Царице Јелене*. Ову су хаљину турске цркве сагорели, почем је изтрулило било све оно на њој, што златно није било, и од тог злата дали су једно парче нашем Господару ради неког знамења. Код ове цркве наоди се и једна изцељујућа вода, о којој се у неким грчким књигама чудеса причају.

Из цркве торжанственим пјенијем испраћен, многим турским великашима Конзулима и народом силним праћен, одсео је Господар у двор свог доброг пријатеља *ч. Хусеин Паше Видинског*, који је на најлепшем месту на каналу Цариградском.

Рапорт Књажев.

Прво дело Књажево пошто је дошао у Цариграду било је то, што је блистајућој порти предао *рапорт* о целом свом путовању, и о свему, што је памети достојно видио у путу. Тај поступак веле, да се је свима посланицима и дипломатима допао, а особито *Султану*. Затим сва господа

посланици великих сила, као и висока Порта шиљали су своје чиновнике, да поздраве Господара нашег, - какво поштовање указао је и Књаз свима њима преко своих чиновника.

Десетог пак Августа имао је част лично Господар представљен бити са свитом својом *блистајућој Порти*, а имено: најпре Њег. превосходитељству Реиз-Ефендији, потом његовој светлости великом везиру а после њиховом превосходитељству, Девлет-Бехаји и Чауш-Баши. Незна се, који је од ови високи лица светлог Господара и Књаза нашег боље и усрдније дочекао. Сви знаци почести по постојавшем обичају испуњени су и сва ова висока лица јасно су доказала, колико су љубав и поштовање према Књазу имала. Господин Николаки Аристархи испуњавао је овом приликом по одредењу блистајуће Порте дужност церемони-мајстора а Миралај, Бемид-Бег, који је Књаза од Видина до Цариграда пратио, спроводио је Господара нашег и по Цариграду свуда, куд год је ишао.

Пошто је походио Порту посјетио је

наш светли Господар ч. Јусуф-Пашу, који је тада одређен био за Београд. Одатле отишао је Књаз ч. Тахир-Паши, капетан Паши и ч. Хузреи и Сераскер-Паши, код њих је такође у највећој узајмној радости дочекан. Сутра дан Господар наш посјетио је његово превосходитељство руског посланика г. Бутењева и Ц. К. посланика г. Штирмајера, код оба ова господина био је Књаз са великом радошћу и одличном почасти дочекан. — Особито се је радовао Књаз што је лично познао г. Бутењева, са ким је за 20 год. од васкресења Србије млога важна дела свршио.

Главна Аудијенција Царска.

Шеснајестог Августа посјетио је Господар његово величество Султана Махмуда, где је читав скоро сахат с' њиме на Аудијенцији бавио се. Ова Аудијенција била је величанствена, каква само може бити код свесилног и великомогобног цара. Са Господаром нашим на Аудијенцији били су и министри царски: ч. ч. Хузреи-паша,

Сер-Аскер-паша, зет царски, Халил-паша, Такир-паша, Капетан-паша, Мушир Акмет-паша, Намик-паша, и многи други везири. С' десне стране напред ишао је Сер-Аскер-паша, а за њим Халил-паша, с леве Капетан-паша, за њим Мушир-паша: посредини између њих ишао је Књаз Србски а за њим сва његова свита, а после њих сва остала господа турска. Кад су били на првом прагу палата царски у ставросу на Азиској страни дочекао их је један полк царске гарде и царска музика са свима војничким почестима, а тоје и за Султана бијо знак да *Бег Милош* иде. Његово величество Султан на богато украшеном канабету (дивану) седећи, дочекао је Господара са особеном царском милости, поздравивши га двапут: „Милош Бег добро дошо!“ Књаз на то поклони се неколико пути и по ондашњем обичају пољуби му његову царску ногу, па се онда измакне и изговори Султану србски ову беседу: „По благому промислу неба доживео сам, по неизреченој пак милости вашег царског величества удостоио

сам се, о великоможни царе! да данас лицу мог, и толики срећни народа преми-достивог цара лично предстанем. Срце моје плива у изобилију најчувствителније моје благодарности, и ово изобилије тим је веће, што је у њему сливена покрај моје личне и срдачне благодарности целог народа Србског, који под сјенију благодетељног престола вашег пресрећај благодарствује.

Мудрост, коју је Бог вечни уму вашему присајединио, правда, која је с неба у ваше царско срце уливена, у кло-ниле су сва препјатствија зломисленика, која су крјепости престола вашег, и срећи народа ваших на путу стајала. И ова дјела исполинска, којима сте ваше величество обновитељем вашег силног царства постали, овјековјечи ће име ваше међу свима великим царевима свију вјекова, и Исто-рија ће их по достојанију славити и величати.

Ја пак као предстојатељ Србског народа, милостију вашом мени вовјеренога с бдагодарним срцем мојим и народним

припадам к' стопама вашег царског величества, и све подаљејше молим, да би ову моју, и Србског народа благодарност благонаклоно излити умилостивили се."

Ову је беседу књажев представник г. А. Петроновић на Грчки превео, а г. Аристархи Султану на Турски изтумачио. Беседу је ову Цару још већма уљепшао *ч. Халил-паша*, који је ту био. Његова слобода којом је за нашег Господара говорио и представља га не да се описати.

После беседе заповеди Султан да му донесу једну кутију, коју отворивши, извади орден богато брилијантима изкићен, у ком је лик царски с речма: „Ово се даје Теби. фамилији и дому Твојему,“ па га онда предаде Аскри-паши, те га овај задену Књазу Србском Милошу на прси, пошто га је Књаз пољубио и најпре на главу метнуо. После тог даде Цар донети сабљу брилијантима изкићену, коју предаде Мушир-паши, а овај подневши ју књазу на целивање, препаше му ју. По том заповеди Султан своим адјутантима, те Књаза огрну Царском Хервани-

јом са златом и брилијантима изкићеном. Овим знацима безмерне Царске милости обобаћен и тронут Господар наш, пун благодарности припаде к стопама великоможног Цара свога, и пољуби му опет његову Царску ногу. Сад стане Султан тешити Књаза казавши му, да ће и Босна доћи под низам, те тако неће више моћи Бошњаци нападати на Србију самовластно, као што су до сад. Затим захте Султан, да му се сви чиновници из Књажеве свите покажу, који су с њим на аудијенцију дошли. Г. Аристархи поче их редом представљати, но Султан повиче: „Милош Бег, Милош Бег, нека сам представи своју свиту“ и Господар представи све редом, говорећи: „Ово је мој совјетник Аврам Петронијевић, ово совјетник Михаил Герман, ово полковник Алекса Симић, ово полковник Вуле Глигоријевић, ово полковник Јованче Спасић, ово капетан Петар Радојковић (ађутанти) ово камерпаж Аврам Стојковић, ово сир-ћатип Јаков Живановић, ово азнадар Павле Станишић, ово драгоман Коста Стојановић

ово член депутације Цариградске Александер Петропуло. И тако буду сви по имену представљени. При свршетку овог торжанства каже Султан својим везирима, да Књаза кроз све палате царске проведу, а после и свуда по Цариграду и да му све досто-паметности покажу.

По свршетку аудијенције у истом торжанству проведу честите паше Књаза кроз све палате и одведу га у двор ч. Мушир паше, који је у царским палатама, где по кратком времену буде доведен прекрасан кулашаст хат, накићен са најдрагоценијим такумом и златним узонгијама, послан од Султана Господару нашему на поклон.

Заиста су ово дивна времена за Народ Србски била, неоценима драгоцености за историју Србску! Шеснајести Август 1817. год. срећан је дан по Србе, што је на њему Књаз Милош закључио први мир са *Марашли-Али-пашом*, од кад Србија самосталну управу своју има а 16^т Август 1835. год. славан је по Србе што су овако сјајно нагређени велики труди винов-

ника среће Србске, што се утврдила Царска милост и срећа Србије!?

Спровод Књаза Милоша по Цариграду.

Сутра-дан 17^{ог} Августа походио је Господар вселенског патријарха Г. Константина. Његова светост вселенски патријарх са одличном почашћу дочекао је Књаза Србског. Обучен у најсвечаније црквно одело са 6 Митрополита 8 Свештеника и 4 ђакона са светим упаљеним свећама изашао је Патријарх носећи крст и св. еванђеље ван порте црквене. Приступивши Господар пољубио је крст и св. еванђеље, Патријарха у руку, а овај Књаза у чело. Затим појући „Достојно“ Патријарх уведе Књаза у цркву и намести га у сто. После „Благословен Бог наш“ одпои се двапут тропар „Благословен јеси“ а потом приђу Књазу два Митрополита, узму га изпод руке и са узгласом „Повели“ приведу га Патријарху, који му очита молитву и да му благослов на *Књажество Србско*. После ове молитве и благослова Ми-

трополита опет одведу Књаза у сто, где је одстојао богослужење, у ком је непре-
 стано име Књажево спомињано. На овом
 богослужењу један архимандрит из Свето-
 горског манастира Царом Душаном поди-
 гнутог изговорио је прекрасну беседу на
 Грчком језику. По свршетку богослужења
 одведе Патриарх Књаза у свој двор, где
 га богато угости. Ваља и то знати, да је
 Књаз идући кроз Цариград у патриаршију
 и натраг, јашио на царскоме хату, што је
 велику радост у целом Хришћанству Ца-
 риградском пробудило, те је ко из једног
 грла викало: „Ево Анђела нашег!.....“

После тога посјетио је Господар и Па-
 триарха Јерусалимског, који га је исто
 онако дочекао као и вселеник г. Констан-
 тин, и обесио му о врату један крст од
 часног дрвета сребром окован.

Осамнајестог Августа посјетио је Го-
 сподар опет ч. Мушир-Пашу и блистајућу
 Порту. Кад је био код Мушир-Паше, пре-
 дао му је различне дарове за порту, а
 особито за Султана чашу златну,
 са рукатком заклопцем и тацлом,

све од злата и са златом и драгим камењем богато изкићену с надписом Турским „у здравље Султана Махмуда II“. Кад су ове дарове Цару показали, рекао је: „Као што је Књаз снажан, тако су му и дарови снажни.“

Од 18. па до 22. Августа разгледао је Господар наш разне паметодостојности по Цариграду. Он је гледао Грчко труло, где су негда Сабори држани, Обеликс Египетски од једноставног камена на великој пијаци, кога је још Император Теодосије из Египта дао донети. Потом био је у Хазни (музеум) где је видео много разних ствари, разних народа, као: оружја, одела, застава и т. п. У истом здању, негда бившој цркви св. Јована Крститеља, у предњем одељењу, гди је олтар био, има један бунар и у њему добра и лековита вода, коју зову: „Агијазма“. Ту је и гроб Св. Јована.

Одавде походио је Господар са свом свитом својом и Св. Софију. Ово је

зданије ваиста у своме роду једно једито. Величина његова и изглед величанства, што се оку људском представља, јасно сведочи о величини и сили Исполинског Царства Римског. Она је сазидана од цара Јустинијана пре 1300 год. и онда је била друго чудо света таквога рода. Спољни изглед ове реткости је у форми крста, у дужини има до 280 а у ширини 250 стопа, има 8 мали и једно на средини грдно велико кубе, које је дугачко 180, широко 120 стопа, а од земље пак високо 110 стопа. Сад су турци на сва четири ћошка дозиђивали и мунарета направили, свуда место крста месец наместили и „Ајја Софија“ ју назвали. Изнутра је била негда, прича се, самим сребром и златом изкићена и украшена са сребрним олтаром и сва живописана, али сада од тог нема ништа, јер су турци све разнели и на место тога којекаква од 3 хвата дугачка слова из Алкорана изписали. Унутра има до 180 стубова, од којих четири граничка држе велико кубе, а остали оне грдне сво- дове трокатне галерије, с којих човеку

кад погледи ум се занесе. После тога про-
веден је Господар кроз баште царске,
дивно уређене и кроз све палате Султа-
нове, које су по најновијем укусу и нај-
богатије изкићене и златом украшене.

Двадесет другог пак имао је чест Го-
сподар бити позван са неколико лица из
свите своје на ручак код његовог Пре-
восходитељства Министра Императорско-
Руског посланика *Г. Бутењева* на дан де-
сетогодишње славе за чест крунисања „Ње-
говог Величества Государа и Императора
Николаја.“ Књаз је још око 7 сати у
јутру г. Бутењеву отишао, те су тако
најпре заједно у капелу отишли, на службу
божију. На овој Литурђији по одобрењу
г. посланика изговори једну кратку но
лепу беседу г. Јован Павловић капелан
Књажев. (бивши прота Шабачки) Он је
тако са чувством пуним побожности и осе-
ћања беседу изговорио, да је Господар
сузама радости једва срцу свом одлакшао.
А и г. посланик врло је задовољан био и
није могао довољно беседника да похвали.
Он је исту беседу захтео да препише, с

намером да ју златним словима, на камену изреже и у зид цркве узида, за *Спомен* кад је Књаз Србски Милош на дан славе, крунисања цара Руског Николе у овој капели Божју литурђију одстојао.

По служби било је благодарење, кад су и топови за чест цара Руског пуцали.

После цркве одведе г. Посланик Књаза на царску корвету пред двором посланичства бившу. Ова је Корвета врло украшена била са разним сваке боје заставицама и наоружана са 24 тона. Ред чистота и хитрина војника њени довољно се похвалити неможе. На овој Корвети била је закуска, на којој је најпре пио г. Министер за здравље Његовог Величества, „Государя Императора Николаја“ на исто се одазва сво људство на корвети са громким „Ура! Живео!“ а затим плотун из 24 тона корветски. Затим одма напије г. посланик у здравље Његовог Величества Султана Махмуда, што је такође пропраћено било, са „Ура“ и пуцњавом топова. Мало затим напије опет г. Посланик за здравље Србског Књаза Милоша, а Госпо-

дар наш навије опет у здравље г. посла-
ника и министра Бутењева, што је такође
са узклицима и пуцњавом из топова про-
праћено. Заповедник ове корвете назване
„Пендераклија“ „г. Капетан-лајтнант Сир-
ски“ почаствовао је Господара Милоша
са писменим рапортом о стању корвете и
њему подчињене војске на њој. Кад се је
свршила закуски Књаз седне у један каик
са неколико лица и извезе се на суво. При
полазку од корвете, избачен је 21 топ на
истој за чест Господара Србског.

За време док се је ручак спремао Го-
сподар је посјетио г. Барона Штирмајера
посланика Аустриског, г. Грофа Кенигс-
марка Прајзског и госпођу Франкиновицу
удову чувеног г. Франкина. Ручак је та-
кође био сјајан, на ком је било 36 лица
од свију посланства и високе порте, где
је Књаз Србски најпре напио у здравље
Цара Руског Николе, а затим сљедовале
су здравице као при закуски редом.

У вече је корвета илуминирана била,
и кад се је Књаз навезао у канал око 10
сати у вече да кући иде бацане су ракетле.

Двадесет петог позван је Књаз по на-
 логу Султанском од Сер-Аскер-паше да
 буде при прегледу нове Султанске гарде,
 над којом је заповедник ч. Мушир-Ахмет
 паша био. На харем скелеси извезе се Го-
 сподар из канала, где га је дочекао Ђехаја
 Мушир-пашин са кавазима. Ту са свитом
 својом уседну на коње и дођу тако пра-
 ћени у касарну, где су се већ скупили
 били сви великаши турски, који су Књаза
 пријатељски дочекали. Мало затим дошао
 је и Султан, који по кратком одмору,
 узевши са собом више речене великаше и
 Књаза, водио их је кроз касарне. Најпре
 ушао је у мутвак, где се јело за војнике
 кува и кушао је од јела, па и нашег Го-
 сподара понудио. Одатле отишао је Сул-
 тан са свом господом у оружницу, по-
 сле у школу цртања, у кројачницу, у
 школу по методу лан Кастрову, коју је
 и Господару Султан тада препоручио, да
 ју и он у Србији заведе. И овде је Сул-
 тан показао своје благоволење к Књазу,
 што га је више пути призивао и покази-
 вао му разне достопаметности и успехе

младих своих војника. Кад су били у кројачници обућа Султан је Књазу покло- нио једне особите чизме, а свима оста- лим великашима по пар ципела.

Тог дана на ручку био је Господар код г. Штирмајера Аустриског, где је свечано угошћен био.

Двадесет седмог посетио је Господар и друга отмјена лица и „Зарапхану“, где се новци кују, и свуда је са особеном почашћу дочекан и спроведен.

Двадесет осмог походио је Књаз кулу царску названу *Ицаде* (нов изналазак) на Азиској страни у предграђу Кандили на врху једног брега сазидану. Ово је зданије на три ката са намештајем царским, где цар теферич прави. С њега се лепо види сав Цариград, како на Европској тако и на Азиској страни. Тог дана походио је Господар и коњичке касарне и сматрао екзецир њихов коњички.

Тридесет првог Августа био је Госпо- дар на ручку код ч. Сер-Аскер-Паше, где су сви великаши били. И сам Султан био је у првој соби до сале, где се је ручало

и кроз кавез гледао је како великаши ча-
 сте „Милош Бега“. По ручку дозва је свог
 зета ч. Халил-Пашу и питао га: Јели
 Милош Бег задовољан? јели ве-
 сео? да му није што недостаало?“
 Ч. Сер-Аскер-Паша за спомен овог ручка
 поклонио је Књазу један прстен и једну
 бурмутуцу богато брилијантима изкићену.
 Седмог Септембра био је светли Књаз
 на ручку код ч. Хилил-паше, зета царског.
 И ту су били сви великаши у престолници
 турској находећи се. И његово величество
 Султан био је и овде, као и код Сер-
 Аскер-Паше у ближњој соби. Овај ручак
 трајао је до по ноћи у разним у веселним
 забавама, играма и музикама.

Деветог ч. Сер-Аскер-паша за чест
 Књаза Милоша правио је *Маневр* на Рама
 Чифтлуку, пољу прекрасном $\frac{1}{4}$ сата од
 Цариграда удаљеном. Најире су маневро-
 вали коњаници, потом пешаци сами, а за
 тим сва војска из свију родова оружја.
 Но нашему се Господару најбоље допало,
 кад су представе нападања и одбране биле.
 Због тога је Књаз сваком официру по не-

ки поклон учинио, као што је и свуда у
 обште чинно, где год му се је подобна
 почаст указала за одличије своје и на-
 родно. И тада је Сер-Аскер сјајан ручак
 дао и Књаза торжанствено изпратио. Пред
 Књазем ишло је по ескадрона са војеном
 музиком за њима Кавази пешке за овима
 Михмандар Мир-Алај-Бамид-Бег, а за њим
 Књаз Милош на хату зеленом драгоценим
 такумом изкићеним; за Књазем ишла је
 свита његова и великаши турски на ко-
 њима, а за овом друга половина ескадрона
 Катана чак до Босфора, где је Господар
 у каик ушао.

Четрнајестог био Књаз на ручку код
 ч. Капудан-паше, адмирала царског, где је
 све онако било, као и код Аскер и Халил-
 Паше.

Шеснајестог походио је Господар *Топ-*
хану, оружницу, која је била под запо-
 ведништвом ч. Халил Паше. Овде је Књаз
 цео дан са Халил-пашом у највећем задо-
 вољству провео, разгледајући и разгова-
 рајући се са овим врсним и од науке му-
 жем. И ту му покаже Халил писмо цар-

ско, по ком добија Књаз на поклон 6 топова, па понуди Књаза да такове сам избере. Књаз са дубоким поклоном захва- ли Султану и изјави ч. Халил-Паши, да би онда најзадовољнији био, кад би тај избор Хакиз-Паша учинио. Ова изјава тако је по вољи Паши била, да је најбоље то- пове Књазу изабрао и одма их спрема- ти дао.

Двадесет првог Септембра бијо је Го- сподар и светли Књаз паш на вечери код ч. Мушир-Ахмет-паше. Вечера је била сјајна и велико весеље, подобно ономе, које је било код ч. ч. Сераскер-Халил и Капудан- паше.

По вечери његово величество зовне Господара нашег са свима везирима да дође к њему. Чим је Господар у собу Сул- танову ступио, Султан га са највећим бла- говолењем поздрави: „Добро вече Ми- лош-Бег! јесли раат?“ Књаз му на то благодари понизним поклоном, Затим опет Султан рекне: „Твојом срећом, а за време још твог бавлења овде бунтовница Скадарски сасвим на-

доше!“ па се онда окрене к везирима:
„јесте ли му причали што о том?“
везири „све ефендм.“ „Сви такови
противу законици пасти ће пред
лицем вашег величества, и уни-
чтожиће се,“ рекне Књаз. Затим опет
Султан: Ја тебе много милујем, ти
си свагда својски указао верност
своју к мени.“ На то Књаз рече: „ја-
сам обасут благодарјенијама ва-
шима и немам речи, којима би
изразити могао благодарност мо-
ју. Бог велики нека излије на ва-
ше величество благодарјенија сво-
ја,“ Султан Све је то довољно до-
казано и твоја је верност већ
засведочена“ потом: „Ја сам ти
дао 6 топова, оћеш ли их носи-
ти са собом?“ „Оћу ваше ве-
личество,“ и пољуби му његову Цар-
ску ногу. Султан ч. Халил-паши (шеф у
Артиљерије) „Јеси ли му их предао?“

ч. Халил-паша. „Уредио сам све како ваља само да му их прекосутра предам.“ Затим поклоне се сви на знак царски и изађу из његове собе у своју, где су се још неко време веселили, а потом се кућама разишли.

При разговору царском једва су толмачи прихватили речи Књажеве, од Халил-паше, јер је он место Књаза Цару све у лепшавао и тумачио, доказујући Цару благодарност, приврженост и верност Књажеву високом царском престолу.

Одпустна Аудијенција.

Шестог Октобра бијо је Господар код Цара на одпустној Аудијенцији. Благоволење своје показао је Цар према њему и сада као и досад у најбољем степену. На овој Аудијенцији после обичних поздрава и опроштаја Књаз је изговорио и следећу беседу. „Понизни роб, благодарјетелствовани царском руком твојом, украшеном милостима, свагда, а најпаче сада више мог состојанија, получијо сам благоволе-

нија царска, и докле жив будем, с пони-
 зним народом моим благодаран и непоко-
 лебим на средоточију поданства и вјерно-
 сти, нећу учинити оскудјеније к дужним
 молитвама за царско твоје благополучије
 и постојаније твог царства. И всевишњи
 Бог да подари полезному светому лицу
 твојему безконечни живот благополучњејши
 державњејши, великоможњејши само про-
 извољни благодјетељу, Царју и Господару
 мој!“ Султан пак уверио је Књаза о свом
 поднуом благовелењу и препоручио му
 да са везирима: Видинским, Београдским
 и Босанским у добром пријателству и
 споразумљењу буде, и изјаснио се је да
 је он уверен о Књажевој верности и при-
 вржености к' престолу његовом, препо-
 ручујући исто и у напредак.

И на овој Аудијенцији поклонио је Сул-
 тан Књазу једног хата, са најдрагоцени-
 јим такумом, рекавши: „Ја имам много
 хатова, кои ми у ару леже зато сам ти
 једног дао на првом састанку да јашинш
 а овог ти дајем да у једеку водиш.“ Затим
 даде Књазу и један цвет од самог бри-

лијанта, рекне: „Ово ти дајем, да понесеш твојој мадами, дар од мене“
Затим му даде у најфинијим корнама равни сладкиша, цвећа и воћа, што је онда обичај бијо да се даје ономе, који ужива највеће одлиције и благоволења добродетеља. Даље пружи му и 16 ордена за 16 чиновника, који су на истој Аудијенцији били и још неколико, што је Цар дао заслужним лицама да понесе у Србију. Тог дана добијо је од Сер-Аскер-паше једну бурмутицу и један прстен, од Халил-паше буркутицу и прстен од Капудан-паше, бурмутицу и миђуше, од Мушир-паше два чибукка и један саат с' ланцем; сви су ови дарови или од сувога злата или су златом и брилијантом изкићени. И министар Руски посланик г. Бутењев послао је Књазу на дар путни столовни сервис сав од сребра, чајни сервис од најфинијег порцелана и московског чаја и меда. И Девлет Ђехаја (министар унутрашњи дела) код ког је Књаз једном ручао, послао је Књазу на дар један чибук сав са брилијантима извезен. Сл. Реиз-Ефендија послао

је Књазу на дар једног хата, а ч. Мехмед-паша зет везира видинског два хата и зет царски 1 хата и 1 мазгу.

Од шестог до тринајестог Октобра непрестано је Књаз чинио опроштавајуће посјете великој господи и дипломатима, Европским. Кад је бијо код г. Бутењева добијо је на дар још 40 самура најфинији са речма: „Ово је поклон вама од стране његовог величества Цара и Императора мог што ћу му одма јавити.“ Затим даде и један златан саат Господару рекавши Овај сат поклања Мисија вашем капелану г. Ј. Павловићу за спомен оног слова, које је у нашој капели изговоријо.“

Том приликом и наш Господар раздавао је многе поклоне, како вишој, тако и нижој Господи Цариградској. Осим тога, дао је Господар и на свети Христов гроб 500.000, на све Атонске манастире 100.000, сиротињској каси при великој цркви 50.000 и цркви Балуклији 10.000 гроша. А бла-

жени патријарх Јерусалимски поклонио је једну црквицу (Костени мозаик), која је направљена на подобје св. цркве Јерусалимске. Даље поклонио је по један крст и једне бројанице за Господара, фамилију његову и за г. Митрополита Петра. Осим тога дао је благородно писмо народу Србском и благослов свој и многе бројанице за народ.

Полазак из Цариграда.

Четрнајестог кренуо се је Господар сувим из Цариграда. Пратња његова из Цариграда не да се описати, она је тако торжанствена, богата и велика била, каква се само из отоманске престолнице изаслати може. Књаза и сада сироводи миралај, Бамид-Бег као Михмандар. Тог дана приспео је Господар у Бујук-чекмеже, а 15. у Силиврију, 16. у Чорлу, 17. у Дуле Бургаз, 18. у Аере а 19. у Адрианопољ (Једрене) варош велику и по Историји знамениту. Ч. Мустафа-паша Адрианопољски послао јо чак у Силиврију пред

Књаза своја сопствена кола са четири вранца и 4 зеленка да га доведу, и више чиновника, да га поздраве, и спровод увеличају. Целим путем указивана је почаст Књазу онако исто, као и пре, но сад још то се могло видети поред друмова: Како се час двојица скинувши кошуље рву, представљајући стародревну турску игру; час музиканте са луткама; час неке са дивљим зверовима: мајмунима и медведима, представљајуће различне игре и т. д. А на по сахата пред Адрианопољем дочекао је Књаза ћекаја ч. везира са једним ескадронном бојнокопљеника и војеном музиком. Попивши овде по једну каву и по један чибук, кренуо се је Књаз на великољепном хату ч. везира посланом у спроводу музике ескадрона и многих турских чиновника. У Једренима такође био је сјајан дочек. Сва милиција, чиновништво, свештенство и сав народ изашао је био у предграђе да дочека, да поздраве Хришћанскога Србског Књаза. Пред сарајем стајала је инфантерија, која је Књаза у двор пропратила, где га је ч. везир дочекао и

испод руке у сарај увео, где му је квар-
тир одредио.

Сутра дан, као у дан недељни ишао је Г. у цркву, где је Г. Митрополит обучен са целим свештенством пред вратима дочекао и крст и еванђеље на целивање му поднео. По свршетку божествене литургије, коју је митрополит ондашњи одслужио, извео је Господара у литији у прелату женску, где је гроб блажене памети патриарха Константинопољског, *бившег Архиепископа и Митрополита Србског г. Агатангела*. По читању спомена овде је Господа метанисао и целивао крст на плочи гроба, чему је и цела свита Књажева сљедовала. Надпис је на овој плочи Грчким и Србским словима изрезан. После цркве Митрополит је одвео Књаза у свој двор и угостио га је сјајним ручком.

Као што је ч. Мустафа-паша дочекао Књаза, тако га је торжествени и испратио и два му хата на дар дао. Из Едрене пошао је светли Књаз 22. и тог дана присео је у Мустафа-пашину-Паланку, 23. у Карабунар, 24. у Ескизаар 25. у Качен-

лук, 26. у Габрову, 27. у Селвију, 28. у Ловчу, 29. у Плевен, 30. у Раово, где је 31. и преданијо, да се мало одмори утрућен великим и хрђавим путем и зимним и снежним временом, док је преко балкана прешао. Првог пошао је из Раова у Цибру, 2. у Ахчар, а 3. у Видин. И од Едрене догде свуда је благодарни Хришћански народ како из вароши, тако и из села излазио пред књаза, и чинио све могуће почести и олакшице за пут. Ч. Хусеин-паша Видински учинио је наредбе у целом свом пашалуку за торжанствени дочек Књажев, а сам је послао пред Господара свог чекају и кола са више чиновника свои, да Књаза пречекају и у Видин допрате. У Видину дочекали су Господара свог и вице-председатељ правитељног совјета К. С. Г. Стефан Стефановић; советник Јосиф Милосављевић; војени командир Дунавско-Тимочки полковник Г. Стефан Стојановић, са ГГ. Исправницима краинским Илијом Марковићем, Црноречким Деспотом Стефановићем и бањским Јованом Вељковићем; и капетанима: вра-

жогриским Г. Јеремијом Здравковићем и кључким Г. Ђорђем Атанацковићем. Четвртог дошао је у Видин и његово сијатељство војени командант Моравско-Подрински, девозиони Генерал Г. Јован Обреновић брат Господарев. Истог дана дошао је и Г. Стојан Симић повереник Књажевих дела у Влашкој и поздравио лично Књаза.

Као што смо мало пре напоменули, да је Књаз осим оних 16. ордена, још неке од Султана добио за своју фамилију и за неке заслужне чиновнике. Те је ордене одма 4. намењеним лицама раздао, као Господаревом брату г. Јовану Обреновићу, председатељу Совета г. Стевану Стефановићу, Советнику г. Јосифу Милосављевићу и г. полковнику Стевану Стојановићу. Он је умолио овде ч. Хусеин-пашу, као свог пријатеља; а љубави достојног царског везира, те је овај на прси речених лица нишане задео.

Петог Новембра прешао је Књаз у Влашку да види свој спаилук и да се састане са Књазем Влашким. У Калафату

дочекао је Господара брат Влашког Књаза Инспектор свију контумаца у Влашкој и Молдавији тада бивши, са многим великашима Влашким. Ту су биле преправљене богато украшене сонице, на којима је господар у село своје Појању ушао, дочекан радостним узклицима свог народа. Г. Стојан Симић књажев повереник у Влашкој дао је начинити две велике тријумфалне капије, кроз који је Господар прошао и то једну на Атару појанском, где је Господара дочекао управитељ Појане г. Стефан Пазарац са народом а другу при улазку у село; и једну с оне стране села, одкуда је Књаз Влашки дошао. Седмог обишао је Књаз село своје и поздрављао се са народом тог села, а осмог приспео је и Књаз Влашки. Тог дана била су обадва једноверна и пријатељска Књаза са својим свитама у цркви на службу Божију, а потом на ручак код нашег Господара Милоша, где су цео дан; као на дан св. Архангела Михаила (имендан данашњег Књаза Србског) провели у весељу и узајам ном радости.

Деветог оба светла Књаза са својим свитама седну у четоканке и пређу у Видин на посјету ч. Хусеин-Паше. Леп дан, тихо време, кратки пут шарени каици са заставама, опроштај Књаза са народом, музике, грмљава топова и плотона, мложство народа на обалама једне и друге стране и узклици утркивало се је све то, да увелича овако торжаства два љубећа се владоца. Ч. Хусеин-Паша није ништа изоставио, што би увеличало сјајан дочек одличних својих гостију.

После обичних поздрава и кратког разговора вратио се је Књаз Влашки у Калафат, а наш Господар остао је овде да преноћи.

Једанајестог кренуо се је Господар наш из Видина, онако исто торжанствено испраћен, као што је и дочекан. Тог дана дочекала га је мложина народа Србског код брегова на Тимоку, на граници Србској и допратила до у Неготину. У Неготину био је сјајан дочек. Г. Полковник Стојановић састарао се, те је Књаза и свиту његову о свом сопственом трошку угостио.

За ову услугу Господар је поклонио г. Полковнику једну скупоцену сабљу.

Дванајестог са зором пошао је светли Књаз из Неготина торжанствено испраћен и приспео на конак у Брзој, где је дочекан од Капетана Кључког г. Борђа Атацковића и народа.

Тринајестог дошао је Господар на конак у Д. Милановац. Овде је сјајно дочекан од г. Стефана Стефановића вице председатеља Совета и тамошњег народа, где је г. Стеван поздравио Књаза од стране целог народа Србског са једном прекрасном беседом.

Четрнајестог преноћио је Књаз у Добри, а 15. приспео у Голубац, где га је дочекала светла госпођа Књагиња са оба сијателна сина: Миланом и Мијајлом; Његовој сијатељство брат господарев генерал-мајор господар Јефрем, господин Митрополит Петар са многем господом од чиновништва и грађанства и с коњичком гардом. Како се је Господар на лађи указао иза града Голубца почели су пуцати топови и плотони коњичве гарде, док није

на обалу изашао. Лепо је било видети, како су му оба сина са милом мајком и драгим стрицем полетела у наручија, поздравили га и загрлили. Како га је окружио народ, борећи се да се што пре њега прикучи и skut руку ил ногу да му пољуби.

Сутрадан 16. у пратњи своје фамилије мложством народа и чиновника приспео је Господар у Пожаревац, где га је дочекала пешачка гарда са мложством народа, како из вароши, тако и из окружија сакупишег се: са пуцњавом из топова и пушака и почасном војеном музиком. Пред вече пошто се Господар мало поодморио, раздавао је дарове и нишане, при чему је и војена музика свирала. Тако светлој Књагињи дао је цвет брилијантни од Султана дар, а светлим синовима, брату свом г. Јефрему, предсједатељу совета г. Наци Марковићу и полковнику Ужичком г. Јовану Мићићу нишане ихтикара.

Пошто је Књаз неколико дана проба-вио у кругу своје фамилије у Пожаревцу 29. Новембра, пошао је у Крагујевац у

главну престолницу и средину србства, и 30. у Крагујевац дошао. Још на Морави 6 сати од Крагујевца дочекали су га неколико саветника, и остали виши и нижи чиновника, али дочек у Крагујевцу заиста је одличан прекрасан био. При улазку у варош предат је од стране чиновништва у стиховима следећи поздрав:

„Добро дошо, Светли Господару,
У сред милог отечества Твог!
Слава творцу на небесном дару,
Те Срб Књаза опет виђе свог!

Срца наша свуд су с тобом била,
С тобом душа, с тобом ума моћ;
Топла жеља свуд те је пратила,
Свевишњег Ти звала у помоћ.

Сјајан си нам бијо ти одавна
Славан свету, дичан роду свом
У мудрости небеше ти равна,
Нит подобна у херојству твојем.

Још сјајнији од цара се враћаш,
Сав звездама сјајним обасут,
Взор Европе ти на се обраћаш,
Вечној слави, предузевши пут.

Образ царски сунце зрачним блеском

Јуначку ти осветљава груд!

Дар оруђа е' громоносним треском *)

Исполински награђује труд.

Благо теби Србијо пресрећна,

Златан ево настаде ти век!

Синове ти радост чека вечна,

Славе ти се силан ори јек!“

Кад је овај поздрав Књазу предат, почели су топови пуцати, Звона звонити и музике и трубе свију родова војске презентир марш свирати и то је трајало док год Господар није у двор ушао. Где год је мало пространије место било, мложина народа сакупљена била, да поздрави светлог владоаца свог. На плацу пред двором Књажевим стајала је инфантерија са војеном музиком. Пред двором мноштво свештенства, чиновника и поглавити грађана како из вароши, тако и из целог округа окружни депутати народни. Овај сјајан дочек увеличале су још већма 3 по-честне капије, кроз које је Књаз пролазијо. У вароши биле су две са трофеима,

*) Даровани му од Цара 6 топова.

ликом Књажевим и умним надписима, а једна пред двором његовим. На овој капији с десне стране изображен је бијо Бог Марс с' оружијем, с леве пак *Богиня Минерва* са масличном гранчицом и венцем цветним у руци.

Надпис је бијо овај: „Радост благодарне матере Србије и чада њени о срећном и здравом повратку њиног Господара светлог Књаза Милоша Теодоровића Обреновића од пресветлог Султана из Цариграда 1835. у Крагујевцу 30. Новембра.“ Код школе пак радостна младеж школска подигла је била пирамиду са разним знамењима и надписима. У вече је била цела варош осветљена, и Господар почаствовао је грађане своим пролазком кроз чаршију и посјетом славне плуминације. Господар је јашијо на великом и богато украшеном хату, ког му је Султан поклонијо а ађутанти и остали чиновници ишли су за њим и пред њега. Остали народ како је видио Књаза из двора кад је изишао, није се

утишао викаги „ура!“ и то тако сложено и непрестано, док год Књаз није се у двор вратио. Ово је заиста било онда необично.

Сутра дан у недељу 1. Децембра ишао је Књаз у цркву парадно где га је г. Епископ Ужички Никифор обучен са свим свештенством у порти дочекао са часним крстом и св. еванђељем у руци, и по целивању ових светиња у цркву увео. По свршетку свете литурђије било је многољепство Његовом Беличесиву Султану и Господару и благодарене Богу за благополучије повратак Књажев.

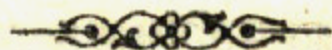
Затим једна депутација умоли Књаза и Епископа да саслуша поздравну беседу од стране савета и народа Србског, која је и прочитана у препрати женској као знак окончаног дела великог Милоша.

После цркве кад се је Господар вратио, сам својом руком преденуо је нишане иџтикара: Старом овом домостроитељу, љубезном својему Амици г. Сими Милосављевићу Паштрмцу, и војеном команданту средоточному г. полковнику Петру

Туцаковићу; а неким совјетницима својим из Цариграда донешене шпаде, препасао је.

Тај дан Књаз је дао ретки ручак, на ком је и г. Епископ бијо и остали чиновници и великаши, на ком је напијано у здравље Султана, Императора Николе, Књаза и целог народа Србског.

Увече је и овог дана илуминирана цела варош па и сутра дан из превелике радости народа о благополучном повратку Књажевом у средину његову.

На веру и оног Хатишерифа од 1830. год.
стои својеручни Царски подпис, који
гласи овако :

„ПО ТОМЕ ДА СЕ ДЈЕЈСТВУЈЕ“

А после гласи он овако :

„Будући да између моје високе Порте
и Руског двора у Једрену закључени тра-
ктат утврђује извршеније условија Акер-
манске конвенције, која овако гласи : да
ће с Србским депутатима у Цариграду о
томе савјетовати, која ће се прошенија и
захтевања њина у ред поставити, да и по
гласу моје Императорске издање и Срб-
скому народу, поданику моје високе Порте
посладе заповјести милостивјејше одобрити
сирјеч : Слобода богослуженија ; внутрене
правленје ; присаједињеније отргнути пре-
дјела ; пресецање данака ; прављеније ту-
торског имања ; допуштење, да по трговини
са собственим својим пасошима могу пу-

товати; слобода, заводити печатање књига, болнице и школе; забрана, да кромје Туррака, одређени за чување тврдиња, никакви други турци у Србији не живе; равним начином и право, да могу представљенија чинити, колико дужностима поданика не буду противна; и будући да је коменути народ, који је вјерност своју мојој високој Порти осведочио, предметом моје Царске милости, и Ја сам намјеран дати њој и ту милост, да се више речена његова прошенија онаквим начином, који неби противан бијо ни дужностима ни благостојанију поданика, и тога ради у ред ставе како би се средства безбједности и спокојства у призренију усугубила и навршила; зато и сљедство тога уређено је по савјетованију с' депутатима у Цариграду сљедујуће: Поменути народ оправљаће богослуженије своје у црквама својим са свим слободно:

Садашњи Књаз његов Милош Обреновић, одржаће се, за награду вјерности своје к' мојој високој Порти и по гласу берата којим је снабдјен, као Књаз више поме-

нутог народа; ово достоинство биће својство фамилији његовој. Он ће од стране моје високе Порте управљати внутреним дјелима земље, и у договору са скупштином старешина њени у дјејство приводити ји.

Што се каса шест предјела, који присаједињеније Срби траже, и кои су од њи отргнути; то је уговорено, да се тога ради како од стране моје високе Порте а тако и од стране Русског двора наменују комисари, којима ће се наложити, да испитају право стање ове ствари, и после ће се потом њином испитанију владати.

Да се харич и сви остали данци одређелитељно утврде; да се сумма прихода војени добара, која заими и тамариоте у Смедеревском санџак у, кромје Нишког имају и која ће под правленија Србског правитељства прећи, прецјене, и с' проходима присајединими предјела саставе.

Власти моје високе Порте неће се мјешати ни у внутрена дјела ни у парнице земаљске, нити ће једне паре више данка изтезивати, кои ће се, као што је мало

више речено за у напредак опредјелитељ-
ним начином пресећи.

Будући да ја између осталога желим да речени народ под сјенком моје Царске силе и у ползама трговине учествовати може; то ће они Срби, кои узгеле на трговину дати се получавати од власти моје високе Порте на пасоше, којима ће се од Књаза свог снабдјевати, нужне тескере и с' њима по државама мојим моћи путовати, и као и остали поданици моје високе Порте трговати, а да ји нико несмје узнемиривати, и да нико не само ни аспре за трошкове тескера од њи незактева, но и да им се свуда покровитељство и рукопомоћ даје. Кромје ђумручки такса неће нико од њи ни аваида ни заваида ни ничега другог, што би против државни уредба било, захтевати, и сваки мораће се у призренију њи од овакови казни достојни, дјела чувати.

Што се каса робе трговачке, која би к ђумруку Београдском долазила, да се за тим у Цариград оправља; то ће оне, као и досад, тескерама Србског народа

снабдјене, овамо долазити, и овде ће се од њи данци ђумручки узети. Сваке седме године занимаћемо се тим, да се разлика пропорцијалне цене ствари испита; и по томе опредјелена сума пропорцијално да се умложи. А у призренију ђумручки такса на товаре, који би из ђумрука Београдског излазили, да се по другим предјелима утеченије ставе, оне ће се у напредак с утврђеним данцима реченога народа саставити, и плаћање одсеком врућава се по печенију Књаза Милоша.

Да би се предупретили неспоредци, који би се у Србији могли догодити, и да би се кривци казнили, то ће држати Књаз Милош у својој служби нужне војнике.

Срби имаће власт, постављати у земљи својој печатње књига, болнице за своје болеснике, и школе ради воспитанија деце своје.

Муселими и војводе неће пребивати више у оним частима Србије, гди неима тврдиња, и правосудије по оним мјестима предаће се у напредак поменутому Књазу.

Турци, који у Србији добра и земље имају, и који би зажелили опростити ји

се, како би сношенија своја са земљом прекинули, имаће једну годину дана времена, да ји продаду Србима по правичну цену, која би се од комисара опредјелила, који ће се тога ради наименовати. А приходи од винограда, башча, имања и земаља они турака, који неби хтели са свим прекинути своја сношенија са земљом, продаваће се, по правичној прецени, и заједно с данцима хазни Београдској, ова пак даваће ји надлежним њиним имаоцима. — Кромје гарнизона по тврдињама забрањује се свим осталим турцима пребивање у Србији са свим.

Србски народ даваће поменутом Књазу сумме, које су нужне к трошковима његовим, но сумме исте да не буду несносимим бременом по сиротињу.

У случају кад би достоинство Књажеско обудовило, то ће нови Књаз, који би се на исто достојинство поставио, дужан бити при полученииу благороднога берата од моје високе порте, платити хазни царској сумму од сто хиљада гроша из собствени своји прихода.

Митрополит и епископи, који би од поменутог народа к тому достојинству били изабрани, биваће наименовани такoвима од Цариградског Патријарха у Цариграду, а неће дужни бити, лично у исту столицу долазити.

Докле год членови Совјета, о коме је више речено, тешко не скриве против моје високе порте или противу закона и земаљски устава, донде немогу се без причине ни на какав начин сбацити, нит од званија своји удаљити.

У случају, ако би речени народ за нужно сматрао, ради оправљани собствени своји дјела писмоносну пошту установити, тому се неће никакве препоне подлагати од стране власти моје високе порте.

Који Србин неби с драгом вољом хтео да служи турчину, онога неможе турчин ни под који начин патерати, да га служи.

Кромје царски тврдина, које се од старина у Србији налазе, срушиће се и до земље поравнити сваки шанац, који би од скоро био грађен.

Будући да Србија једну част моји држава, које Бог у целости да држи, саставља; то ићи ће се препона каква ни закосњавање на пут полагати, ако Моја Висока Порта потребовала буде ил' стоку ил' другу рану, за које би јој нужно било да ји у Србији готовим новцем купује.

Најпосле пребиваће Србски агенти непрестано у Цариграду, те ће тамо настојавати о дјелима, која би се Србије касала.

Овде су опредјелително уговорене тачке, и будући да је тога ради милостијешји мој хатишериф издан то је сва моја Царска уредба списана и оправљана.

А ви Везиру! и Ви мола Београдски! кад сазнате благородно содржаније исте уредбе, Ви ћете дати реченому народу на знање, да докле год признавајући по достојанију сва ова указивања благонаклоности, која су плод моје милости и мог царског попеченија, и да под сјенком царске моје силе уживати савршену безбједност и подпуно спокојство. Докажите му, да се о том брине; како ће поданичке дужности точно испуњивати, и од свега

чувати се, што би њима било противно. Тако поступите; и по обнародовању содржанија благородног свог фермана пред реченим народом, и по уписанију његовом на мехџеми Београдској предајте га реченому Књазу, да га он по дужности чува.“

СУЛТАНСКИ БЕРАТ

о наслеђству Књажеског достојанства у Србији од 3. Августа 1830. год.

„Владатељ свевисочајшега царства, неумитни, непостижими, и без сравненија благодетељ, који је у вечном свом свемогуству и у неисцрпимој милости благоволио поставити свјетлу нашу калифалну особу најблагороднијим свију Султана, и високу нашу порту прибјежищем монарха и владатеља равним начином и свију страдајући људи и они, у који има неудољени желанија — благоволио је измеђ осталих владатељски дужности и ту наложити нам, да се, што се више може о том старамо, да сви, царска наша благодјејанија признавајући поданици, како благо-

родни тако и слабомоћни и несрећници, који су високој нашој царској порти вјерно привржени, уживају најсавршенију безбедност под сенком високочајше наше царске милости. Сљедством тога пристоји нам, сходно правитељственим основанијама нашег високочајшег царства, постављати по свим местима наши држава правитеље, поглаваре, и друге чиновнике, који би способни били, управљати земљом, и руководити дјела њина тако, да се тирјанство и понављања укину, а на место њи дјела правосудија и блакости да се умложе и распростру.

Ово је високочајша наша и опредјелителна царска воља; да Србски народ, поданик нашег високочајшег царства, најсавршенију безбедност и спокојство ужива, и да се тога ради најдостојнији између њи избере, који би к поредачном руковођењу дјела био способан. Садашњи Књаз реченога народа, притежатељ овог нашег високочајшег и царскога берата, прави образац христијански благородника, Милош Обреновић, (којег конач пун среће да буде:)

уживаће благонаклоност ову високочајшег
 нашег царског престола с' оца на сина,
 Способност његова к управленију реченим
 народом, а особито честност његова и вер-
 ност к високочајшој нашој царској особи
 јесу познана; и по свједочанству нашег
 везира Хусеин-Паше, садашњег управни-
 теља Београдског, надамо се ми тврдо,
 да ће се он и у напредак удолетвори-
 телно владати, и да ће под високочајшим
 нашим царским покровитељством по до-
 стојанију служити. Како год што у оста-
 лом високочајшем нашем достоинству при-
 стои, дати и свим оним, участија у висо-
 кочајшој нашој царској милости, који исто
 онаква сведочанства честности и вјерно-
 сти дају, то се и наша благонаклоност к
 њему указала. Зато и сљедством нашег
 високочајшег хатишерифа од 7. Ребјул-
 Евеља ове 1246. године обезбеђено је Кња-
 жество достоинство Србскога народа рече-
 ному Књазу за живота; а после његове
 смрти прећиће на најстаријега његовога
 сина, а по овом на његова унука, и тим
 начином ограничава се оно у његовом се-

мејству. У случају обудовљенија Кња-
жескога достоинства пак и по опредјеле-
нијама високочајшег нашег царског хати-
шерифа, касајугће се уредбе народа, о ко-
ме је реч, издаће се од високе наше порте
нови берат. По томе је високочајшом на-
шом царском вољом и сљедством избора
Књажество ово вишепоменутоме милости-
вјејше даровано.

И зато смо издали срећни овај берат,
и заповједамо; да често поменути Књаз
Милош Обреновић по вишереченим усло-
вијама управља Књажеством Србијом; и
да у свима случаима точно испуњује ду-
жности вјерности и правосудија, а особи-
то на то да мотри и о том да се брине:
да земљом управља, поданике да брани,
и сва мјестна дјела тако да води и уре-
ђује, како ће га остали чиновници и под-
даници такође признати за Књаза, од нас
високочајше постављенога; да се они у
свим дјелима к њему обраћају; да све,
што Он рекне слушају и по ономе се вла-
дају; и да речи Његове, које би се ка-
саде уредба земаљски садржани у овој

високочајшој нашој заповјести, почитују и у дјејство приводе; а Он са Своје стране, постојан на путу покорности, подврженија, вјерности и честности, и сва условења к томе употребљујући, да дужности своје по високочајшој Нашој царској вољи испуњује, никад да неизоставља, стање дјела земаљски, који би проведеније у дјејство нужно било, високочајшему нашем царском престолау предлагати. Нај-после треба, да употребљујући сва средства силе и власти, која му у руци стоје, у свим Њему наложеним, дјелима измеђ остали особито о том усиљава се, да мјеру службе своје под високочајшим Нашим Царским покровитељством наврши; и зато неможе се нико, ко био да био, мјешати у дјела Књажества. Свак то да зна, и сви вјеру да имају благородному овому и освећеному знаку: По томе да се дјејствује.!"

Содржаније Фермана,

Адресираног

Књазу Српскому Милошу,

први дана месеца Реџепа 1249. (Ноембра 1833.) и пре-
веденог на српски.

На врру овог фермана и с десне стране стоји својеручни подпис Његовог Величества Султана Махмуда Другог, гласећи овако: „Потом да се дјејствује!“ После гласи исти ферман овако:

„Хотећи наградити Народ Српеки, поддани мом Царству, за свидјетелствованије вјерности, које непрестано даје мојој Вис. Порти, и по сјајним знацима мога милосердија и царске милости к њему, издао сам ја 1246. год. ферман, који је украшен на врру мојим својеручним подписом, и посредством кога сам им дозволио разна права, какоти: совршено внутрење прављеније; присоједињеније предјела, који су одпре од Србије отргнути; плаћање утврђено њини данака у једној сумми; прављеније имањем турака, који кромје

гарнизона, морају за рок од једне године дана изићи из Србије.

Приведеније у дјелство ови разни членова одложено је до времена, докле би се извјестили о стварима, које је требало најпре сазнати, и који је предмет био обшта полза и Турака и Срба, подданика. Но будући да су све сумње, касајуће се овог дјела изјасњене, сва препјатства уклоњена, и сви начини и предложенија истолкована и разрјешена, и, будући да је Моја високочајша воља, пристунајући к одређителном издјествованију права, даровани поменутом Народу, обезбједити и дјество право и милости, који је почетак објављен у вишепоменутом ферману, а мои чиновници преговарали су се с посланичством Руским, то је рјешено сљедујуће:

Предјели, отргнути од Србије, бивши пре тога под прецирањем, морају, као и остали предјели Србије, Тобом Књаже! управљани бити онако, као што је извиђено посредством извѣштенија од стране комисара, наименовани и на сама мјеста оправљани, и као што топографическе

карте, на истим мјестима списане, представљају; ови предјели јесу: Крајна, узимајући у њу и Кључ, Црна Рјека, узимајући у њу и Гургусовац, Бању, и Сврљик, Алексинац с Ражњем и Параћином, Крушевац илити Анаџе-Хисар; једна част старога Влаа, узимајући у њу и једну част Нов. Пазара; познану под именом Брвеника; и предјел Дрински, састављен из Јадра и Рађевине.

Сљедством тога, да би предјели ови ступили под правитељство Српско, издани су и послани особити фермани Паши Видинском Хусеин-Паши и Паши Београдском Веџи-Паши; у којима заповједамо, да се комесари како од стране Хусеин-Пашине, а тако и од твоје изберу, пак да заједно отиду на мјеста; и да би се ово дјело довршило, то чиновници и управитељи, налазећи се у сосједству, паштиће се давати нужну рукопомоћ у томе. И, да би се предјели, о којима је реч, јасно опредјелили, зато ће се дати комесару, коме ово дјело буде наложено, екземпляр

топографическе карте, предане вишепоменутом Везиру.

Вишепоменути мој прошасти ферман утврдио је једну годину рока, да Турци, који живе по варошима око тврдиња, кромје Београда, могу с ползом продавати своја имања. Но, будући да је признано, да је речени рок недовољан к' томе и да би се ово дјело преиначило и узаконило то они имају власт, пребивати у предјелима Србије пет година дана рачунајући од дана изданија и обнородованија овог фермана. За овај рок од 5 год. дана они ће се зависити од надлежни Везира ови предјела и биће управаљани властима турским, које ће се између њи избирати.

Сва рана, нужна како Турцима, којима је одређен рок од пет година, тако и свој војсци гарнизона, кои ће на вјеки остати, треба да се даје од Срба за готове новце и без сваког насиља и угњетанија.

Власти турске неће се ни под каквим изговором у дјела Српска мјешати, и живеће заједно у најбољој слоги.

Турци кои би хтјели изселити се пре

навршенија рока од пет година, имаће сваку рукомоћ у томе, да могу с' ползом продавати имања своја, и преместити своје фамилије.

Но у време навршенија поменутог рока, турци кои живе у варошима, морају се преместити у друга места; и они, који су устањени у предградијама својим или у внутреност тврдиња, или у друге стране тако, да у напред никакав турчин и ни у каквом случаю неможе се на ново утврђивати у Србији.

Но Срби мораће совршено исплатити сходну цену замена имања турцима пре него изиђу.

Турци установивши се у предградију београдском, нису само опредјелени, да буду гарнизони овог града, но воде, заједно са Србима, и пробитачну трговину, и оба ова народа јесу једнако поданици мога царства. Да би се пак више сале дало доброму турака поменути живљењу; то ће они, на вјеки живећи у предградијама београдским, бити под повелитељством свога намјестника, мог везира Мехмед-Воџи-паше.

А да би се главна цјел, одржаније обштег покојства, могла сачувати од свачега, што би га могло узнемирити, то ће и Срби као и свагда досад, такође живити у предградијама београдским, Ти Књаже и остали Србски поглавари имаћете слободан улазак у њи, и излазак из њи; и нико ни с' једне ни с' друге стране и никоим начином он вас неможе у том узнемиривати.

И турци а тако и Срби плаћајући бремена ђумрука утврђена, уживаће у Београду совршену слободу трговине, и овај ђумрук предаваће се Србима,

Кромје војника под повељитељством поменутог Паше, и кромје гарнизона, и чиновника Србски или служитеља полицајни, нико други да неможе носити оружје у предградију Београдском,

Турци неће ни кућа ни ничега другог изван овог предградија зидати.

Турци несмеју противити се полицајним уредбама, које би управитељ Београдски, у договору с' Тобом Књаже, за сходно нашао.

Ни ти ни народ Србски нећете никад

и никоим начином против дужности поданика и подврженија, дужног Порти, дјествовати.

Вишеречени управитељ и Ти, ви ћете се совјетовати један с' другим о свему што се каса поредка и чистоће предградија.

Допуштање иностраним поданицима, да могу трговати у Београду и пребивати у његовим предградијама, јесу такође точке, о којима и управитељ Београдски и Ти треба један ' другим да се договарате, да би ти иностранци сваку рукомоћ и покровитељство имали сходно трактатима, кои између моје Високе Порте и пријатељски сила сушћествује.

Који би од собствене воље хотјели продати или Србима или Турцима другим имања, која имају у Београду, они да могу то чинити на подобије Турака без сваког препијаства.

Но инострани неће ни у Београдским преградњама, ни у осталим пределима права имати, дјествительна имати имања,

Неће се никакво препоне полагати, да

Турци и Срби не продају један другом из собствене воље имања, који имају. Сматрајући на списак данка, који су Срби досад мојој царској хазни давали по гласу фермана вишереченога, и на умложеније трошкова њини, кои су зато нарастили, што се внутрење прављеније њиним началницима предоставља; то је данак утврђен за унапредак у сумми до два милиона и три стотине хиљада гроша; у овом одсаку разумеваће се ђумрук, кои се теби вручава, приходи од тимара, зијамета, и муката, кои правленије прећи има у руке Срба, арач и сви, данци вообште који су досад примани ил' у готову новцу ил' у натури, ког му драго имена били. Данак плаћаће се сваке године у Београду у два рока, починући од дана Св. Димитрија текуће године, и на концу сваког шестог месеца. Срби руководствоваће свим приходима свога отечества и уживаће производе своји земаља.

Кромје царски градова, који у Србији од старина существују, сва нова укрепленија, какоти: Ђуприја-Паланка и друга

позније постројена, морају се са свим сру-
шити.

Вишепоменути ови членови јесу допу-
њеније фермана, у почетку опоменутог: и
будући да се сва расположенија потврђује
овим ферманом; то је између Министра
Моје Вис. Порте и посланичества Руског
рјешено; да се приступи к' коначном њи-
ном у дјество приведенију.

И будући да је и моја государска во-
ља да се вишечисљени членови тако упра-
ве и уравнују; тога ради издао сам и
овај мој благородни својеручни подпис и
један ферман касатељно овог дјела и Па-
ши Београдском, кои треба с' тобом да
се договори о приведенију у дјество овде
назначени членова; а други ферман по-
слан је Паши видинском, касајући се утврђе-
нија точног граница предјела, о којима је
реч, а и нужди наставленија сверху оста-
ли точка овог фермана.

Јошт и овај ферман, украшен мојим
хатишерифом, издан је зато, да би се Теби
сообштило стање дјела, и оправљен ти је
посредством Н. Н.

Тако извјестивши се о ово государ-
 ственој вољи, Ти ћеш се постарати, да
 изстоиш о приведенију у дјество и о ура-
 вненију овде више назначени точка, у
 договору са двома више реченим Пашама.
 И признавајући благодјејанија, којима је
 народ Србски с моје стране обасут, Ти
 ћеш све силе своје к томе управити, да
 у свако доба онако поступаш, како ће
 Мојој Вис. Порти по вољи бити; и паште
 ћи се у сваком призренију избјегавати
 притјеснавања против моји поданика, жи-
 већи у предјелима под твоим правитељ-
 ством, Ти ћеш о том бдити да придобијеш
 и мени и себи добра желанија и благо-
 слове с њине стране. Надам се, да ћеш
 се и у напредак попаштити, чините услу-
 ге Мојој Вис. Порти, и владати се сходно
 дужностима поданика, и чуваћеш се по-
 ступати противним начином: "

ПРЕДЛАТНИЦИ.

БЕОГРАД.

Исак Невара ..... 1 к.

Скупио Дума Ђ. Јане бакалин, родом из Клисуре у
Македонији.

Настас Констандиновић, из Орида. Димитрије Нау-
мовић, из Кожаше. Риста Н. Бока, из Борио. Симо П.
Мадрино, из Клисуре. Светозар Арсић бакалин, из По-
жаревца, Кумануди Ђ. Куманудић. Пантелија Арсенијо-
вић. Димитрија Н. Даде, из Клисуре у Македонији, Ни-
кола Симић, калфа трг. Цветко Јовановић, бакалин из
Смедерева, Мијаило Лазаревић бакалин, Бока Стојано-
вић у пошти, Цветко Крстић бак. из Смедерева. . 13 к.

Скупио Г. Марко Т. Леко учен. IV. раз. гим. Београдске

ГГ. Марија Тадића за Анастасију Т. Леко, Милан
Бранковић трговац, Димитрије Леко за Синовца Косту
Никола Николић трг. Андреја Андрејевић трг. Никола
Вучковић трг. Борђе Марковић шнајд. Никола Петро-
вић кал. трг. Иван Ракић жанд. коњан. за сестру Мил-
ку, Јован Шајновић кал. трг. Борђе Бремич кал. лец.
Стеван Живановић дуван. Милан Николић кал. трг. жи-
тељ Крагујевач. за сестру Ракилу, Димитрије Ја. Бор-
ђевић тер. за синовца Живка, кал. код Дим. Ја. Бор-
ђевића, Милош Богосављевић из Ваљева, Јефрем Вожо-
вић из Мајдана, Коста Величковић из Јагодине за бра-
та Алексу уч. II. раз. ос. школе. Аврам Аџимовић кал.
Ћурчиски Мулапаша. . . . . 18 к.

Скупио Г. К. М. Нешковић пом. трг.

ГГ. Помоћ. трг. Никола Д. Карапанчић Смедеревац. Јо-
ван Љ. Михайловић Смедеревац. Марко Бајкановић Шаб-
чанин. Петар Ј. Рекалић Шабчанин. Борђе Докић из Д.
Милановца. Недељко Жеравичић Ужичанин за брата Ми-
хаила. Борђе Атанасијадес. . . . . 7 к.

[ВАЉЕВО.]

Скупио Г. Димитрије Д. Стојановић прак. Началничества округа Ваљевског.

ГГ. Станоје Ј. Цонић казнач. за кћер Милицу, Аксентије Срећковић пензион. начал. Димитрије Јовановић прак. Суда окруж. за супругу Цану. Матија Милићевић трг. и Милан Станојевић кал. бакал.....5 к.

В. ГРАДИШТЕ.

Скупио Г. Јов. С. Сандић заступ. ђумрукције.

ГГ. Јован С. Сандић званич. мин. финанц. и заступ. ђумрук. вел. Градиштског. Стојан Ц. Карабељић прак. ђумрук. Ф. М. Букић трг. за своју свастуку Милеву. Димитрије Павловић агент, Миленко Јовановић лат. 5 к.

ИВАЊИЦА (Окр Ужичко.)

Скупио Лука Ђ. Бојовић прак. канц. срез. Моравич. окр. Ужичко.

ГГ. Стеван С. Дробњак прак. начал. Среза Моравич. Љубомир Ђ. Матић надз. барут. Ивањиц. магацина. Лука Ђ. Бојовић прак. канц. Среза Морав. Јован Главинић член суда в. Ивањице. Борђе Вуковић терз. за сестрића свога Мирка. Димитрије Вуничевић бојаџија. Јован Ја. Спасојевић терзија, Милан В. Павичевић трг. Лука Р. Пурић трговчић, Рајко М. Бојовић.....10 к.

КРАГУЈЕВАЦ.

Скупио Г. Милисав Ђурђевић казн. арт. управе.

ГГ. Артилерије капет. I. кл. управ. арсенала Велимир Стефановић, Арт. поруч. управ. Лабораторијума Димитрије Ракић, Арт. пор. Милија Катанић, Арт. пор. Лазар Чолак-Антић, Пешач. подп. Јован Трпковић, Арт. подп. Сретен Ломић, Арт. подп. Милан Васић, Наредн. и писар арт. управе Атанасије Аранђеловић, Мијајло Мајсторовић и Манойло Николић поднаредници и писари арт. управе, Алекса Достанић капл. и писар арт. управе, Милош Поповић капл. и писар арт. управе за сина Обрада, Коста И. Станоевић капл. и писар арт. управе за сестру Елену, Милан М. Василијевић капл. и писар арт. управе, Илија Арнаутовић наред. лаборат.

чете, Илија Р. Стошић капл. лаборат. за сестру Софију. Филип П. Мирковић наредник, Сима Д. Симић подн. брђан. Милован Букник подн. Коста Ристић подн. Ш. брдске бат., Обрад Чакаравић подн. Ш. пољске батер., Лазар Бокић подн. IV. батерије, Сима Павловић подн. II. брдске батерије, Милан Огњановић подн. X. б. Неготинске народње батерије, Станоје Ристић капл. лабор. чете, Смиљко Стојковић наредн. IV. лабор. чете, Мијајло Нешић поднаредник лабор. чете, Павле Сарамандић капл. лабор. чете, Сава Радоичић учитељ питом. занатлиске школе за синове Светислава и Тому, Бура Савић кафеџија.....30 к.

КЊАЖЕВАЦ.

Скупио Г. Аврам Ракић поштар Књажевачки.

ГГ. Светозар Вучковић препишчик, Станоје Николић трг. Јанићије Стефановић телегр. Гавра Анигаћ трг. Сава Борђевић официр коњанич. Живко Николић, Никола Павловић и Богосав Пуић дућанџије, Милош Л. Поповић поднаредник.....9 к.

КАРАНОВАЦ.

Скупио Г. Јован С. Марковић мумџија.

ГГ. Алекса Јовановић за сина Радосава, Борђе Радосављевић шпек. Милија Мојсиловић дуван. Милија И. Бугарин за сина Атанасија, Сима Раковић шпек. Благоје Нешић бојац. Тома Јовановић калфа терз. Анђелко Тимотијевић тер. за сина Арсенија, Тиосав Акујунџић кал. бакал. Марија Стевановић за заову Марију Стевановић учитељку Милановачку.....10 к.

КРУШЕВАЦ.

Скупио Г. Јеф. Илић телеграфиста.

ГГ. Панта Н. Ковачевић писар начал. Мијајло Живадиновић трг. Димитрије Ристић прак. нач. Буприск. Михаил Поповић парох Трнавачки.....4 к.

КИСИЉЕВО (окр. Пожаревачко.)

Скупио Г. Илија Стоичевић учит. Кисиљевски.

ГГ. Стеван Петровић парох Кисиљевски за сина Милана уч. IV. гимн. у Пожаревцу, Иван Путниковић парох Касидолски за сина Љубомира уч. IV. гимн. у По-

жаревцу, Живота Момировић пар. Тополивнички за сина Милутина уч. IV. раз. осн. школе у в. Град., Милош Д. Поповић пар. Кудански, Милутин Ф. Поповић учит. Брадарачки, Димитрије Милошевић учит. Демиски, Илија Стоичевић учит. Кисиљевски скуп. књига за сина Живана уч. I. раз. ос. школе, Трифун Михаиловић главн. кмет села Курјача, Мића Живановић из Бродараца аренд. Рашине воденице у Летњиковцу, Петар Васиљевић каф. из в. Градиште за кћер Јулку уч. III. раз. осн. в. Гр. школе, Богдан Радојковић марвени трг. из Смољинца, Стоимир Борђевић марвени трг. из в. Лаоле за Унука Косту уч. II. раз. основне школе, Никола С. Борић мар. трг. из Смољинаца, Борђе Стојковић мар. трг. из Смољинаца за синовце Стевана и Милентија, Вићентије М. Борић трг. из Смиљинца за сина Николу уч. II. разр. ос. школе у Смољинцу, Матеја Павловић трг. из Пожаревца за сина Димитрија прак. суда окр. Заечареког, Анта Тодоровић главн. кмет села Кисиљева за сина Јована уч. II. раз. ос. школе, Стеван Јовановић марвени трг. из Средњева за синовца Милана, Ненад Р. Тиомировић из Гарева писар об. Гаревко-Љубинске, Миленко Петровић мар. трг. из Црнића за синове Јефрема, Стевана и Станка, Димитрије Поповић трг. из в. Градишта, Вићентије Стојадиновић зем. из Кисиљева за сина Милутина, Тома Марјановић из Кисиљева водник народ. војске, Сава Стевановић зем. из Острова за синовца Јовицу, Никола Ж. Раичић трг. из в. Градиште, Живан Бранковић каф. из Смољинаца за сина Светозара уч. II. раз. ос. школе, Сава Јовановић фарбар у Смољинцу Марјан Матеић главн. кмет села Куле за сина Јована уч. II. раз. осн. школе, Кузман Јовановић каф. из Тополивнике за сина Милана уч. III. раз. осн. школе, Ивко Церић из Бискупља за сина Максима уч. II. раз. ос. школе, Милош П. Стоимировић трг. из Кличевца, Спасоје Стевановић каф. из Кисиљева за синовца Јефрема уч. I. разреда основне школе.....32 к.

ЛОЗНИЦА

Скупио Г. Панга Сандић прак. началнич. Подринског.

ГГ. Коста Јанковић начал. окр. подр. I. класе, Јован Поповић окр. официр, Антоније Гродер физикус окр. Шабач. Милан Јоксимовић члан суда Подрин. за сина Милоша, Милоје Петровић писар суда Подрин. за друга

Тришу, Марко Николић панд. суда Подр. за друга Је-
фрема Рашевића, Тодор Јевтић за брата Цвију келнера,
Бока Груић добош. началн. за жену Катуну, Игњатије
Васић Лознич. окр. Прота, Максим Стефановић Лозн.
кафец. Јоца Стефановић Зајич. трг.....11 к.

ЉУТОВИЦА.

Скупио Г. Марко П. Петровић учитељ Љутов. у свом учил.

ГГ. Марко П. Петровић учитељ љут. својој супрузи
Анци, Обрен Николић свешт. за кћер Драгињу, Аксен-
тије Зарић за сина Павла учен. I. раз., Михаил Зарић
учен. IV. раз. из Накучана, Михаил Танасијевић учен.
III. раз., Милош Поповић из Такова учен. IV. раз. То-
досије Матијевић учен. II. раз., Стефан Арсенијевић учен.
III. раз., Живоин Букотић учен. II. раз. Милован Илић
учен. I. раз. .... 10 к.

ЉУКОВИЋИ.

Скупио Г. Крста Протић намјестник ср. Азбуковачког.

ГГ. Ђорђе Марковић II. клас. началник ср. Азбу-
ковачког, Милоје Сосић писар ср. Азбуковачког, Ђорђе
Глигорјевић ђумрукчија у Љуковји, Симо Илић трг. в.
у Љуковји, Пано Ристић трговац у Љуковји, Георгије
Тадјић из Драгача пензионер, Василије Протић свеш-
теник Азбуковачки, Крста Бермановић тргов. из Царине
Јефрем Чаругчија и трговац из Царине, Мићо Поповић
учитељ шкл. Љуковичне, Лазар Јездић уче. III. раз. шк.
Љуков. Михаил Илић учен. III. раз. шк. Љуков. Ненад
Станишић учен. III. раз. шк. Љуков., Радован Николић
учен. III. раз. шк. Љуков., Данило Мићић учен. II. раз.
шк. Љуков., Сима Јеринић учен. II. раз. шк. Љуков.
Лука Станојевић учен. II. раз. шк. Љуков., Гаја Стано-
јевић учен. II. раз. шк. Љуков. Максим Пупарјевић
учен. I. раз. шкл. Љуков. Бошко Букановић учен. I.
раз. шк. Љуков., ... 20. к

Г. МИЛАНОВАЦ.

Скупили ГГ. Јован Поповић практ. суд. окр. Рудн. и Ми-
лутин А. Сретеновић тргов. из Г. Милановца.

ГГ. Димитрије Лазаревић член суд. окр. Рудн. Ак-
сентије Тешић член суд. окр. Рудн. Лука С. Поповић
писар суд. окр. Рудн. за сина Живад. Павле Гаврило-
вић писар суд. окр. Рудн. Јаков Јаковљевић писар нач.

окр. Рудн. Мијајло Протић свешт. из Брусн. Глиша Чоловић тргов. за сина Љубомира, Сима Поповић тишл., Гаја Рајковић мејанџија за сина Владимира, Димитрије Рељић абаџија за сина Лазара, Јован Томић дунђерин из Венчаца за сина Петра, Василије Луковић земљ. из мајдага, Јован Мишовић земљ. из мајдана, Илија Ивановић кал. тргов., Димитрије Нешковић кал. мунџ., 15 к.

МАЈДАНПЕК.

Скупио Г. Трифун Зорнички поштар Мајданпекски.

ГГ. Мата Крајнић управ. Мајданпека, Јефрем Гудовић помоћ. управитељ. Мајданпека, Антоније Алексијевић парох за кћер Марицу, Мијајло Петровић капет. ср. за сина Андрију учен. 5. раз., Трифун Зорнички пошт. Мајданпекски за унука Т. Андрејевића, Борђе Нешић практ. управитељ. Мајданп., Ранко П. Поповић практ. управитељ. Мајданп., Димитрије Бошковић трг. велез., Живоин Николајевић трг. из Мајданп., Илија Бошковић трг. из Мајданп., Јулије Седениос учен. I. раз., Павле Лукић пандур управитељ. Мајданп., Арса Матић поштонос. поште Мајданп., Борђе Арсић учен. III. раз., Димитрије Викторовић учен III. раз., Вељко Трајковић за сина Душана, Јован Илић обркелн. у Мајданп., Јоца Борђевић настојник пошт. Нересн., Роман Бојановић екон. правитељ. доб., Алекса Шушконовић учит. Мајд., 20 к.

НИШЕВАЦ (окр. Књажевачко.)

Скупио Г. Филип Радосављевић прак. кан. срез. Сврљичког окр. Књажевачког.

ГГ. Коста Јовановић началник ср. Сврљичког за кћер Лепосаву, Милан Поповић писар ср. Сврљичког за сина Владимира учен., Живко Лазаревић осмотритељ полукарантина Пандиралског за сина Милорада, Димитрије Антоновић парох Црнољевачки за сина Атанасија, Михаил Поповић парох Нишевачки за кћер Персиду ученицу, Филип Недељковић парох Изворски за кћер Милеву ученицу, Марко Пешић парох Пировачки за кћер Марију ученицу, Димитрије Игњатовић учитељ школе Нишевачке за кћер Лепосаву ученицу, Јован Лубурић учитељ школе Свето-Аранђелске, Борђе Поповић писар обшт. суда за супругу Малину, Станча Здравковић трг. из Периша за сина Косту, Дина Ристић меанџија на Дервенту ..... 12 к.

ОБРЕНОВАЦ.

Скупио Г. Коста Павловић кафеџија.

ГГ. Маринко Срећковић парох Обренов. Никола Борђевић пресед. пр. Суда, Јова Марић трг. из Београда, Јова Стоисилевић из Београда трг. Милан Ђурић трг. из Обрен. Спира Нешић магаџија, Павле Савић берб. за сина, Младен Милосављевић касапин, Милисав Зујаловић за сина Драгишу Лазар Вуличевић магаз. Таса Вељковић поштар, Недељко Живковић бакал. Јован Берић четов. народ. војске.....13 к.

РАЧА.

Уписани код ГГ. Браће Павловићи тргов. бол.

ГГ. Милан Вукашиновић парох Рачан., Павле Јовановић парох Рачан., Љубисав Поповић парох Јаружич., Петар Ковачевић докт. Лепенч., Браћа Павловићи трг., Антоније Пантић трг. марв. из Сипића, Браћа Димитријевићи кафеџ., Милић Стефановић калџ. трг. Живота Главашевић калџ. трг., Панта Вучетић калџ. трг. Димитрије Матић кал. трг. .... 11 к.

СМЕДЕРЕВО.

Скупио Г. Коста П. Николајевић званч. ср. Подунав.

ГГ. Гаврило Велимировић свешт. Лозович., Милан Михајловић писар обшт. Миланов., Љубомир С. Мехковић писар II кл. нач. окрг. Смед., Игњат Лукић трг. из Милошевца, Милош Милић кмет обшт. Друговач., Аврам Мохковић кмет. обшт. Колар., Павле Саввић зван. нач. окр. Смедер., Стефан Николић писар примр. суда сараорач., Милош Милетић трг. из Смедер. великокуп., Никола Васиљевић банкер, Коста Петровић бакал., Павле Борђевић шнајдер, Антоније Павловић кал. трг., Таназије Николић мајст. кантар., ... 14 к.

СУПОВАЦ (Окр. Алексиначко).

Скупио Г. Д. В. Михајловић ђумрук. Супов.

ГГ. Коста Прендић телеграф. шт. Алек., Јован Трифуновић тел. шт. Алек., Илија Димић прак. ђум. Алек. Петар Стаменковић прак. ђумр. Алек. Младен Поповић свешт. из Ниша, Димитрије Коџић трг. Милутин Ђ. Пержун ученик, Д. Јован Михајловић.....10 к.

ТРСТЕНИК (Окр. Крушевачко).

Скупио Г. Тодор Христић поштар.

ГГ. Архимандрит М. Каленичког окр. Ягодин., Дия-
кон М. Каленичког окр. Ягод. Игуман Мојсеја М. Кале-
ничког окр. Ягод., Јеромонах Јоаники М. Каленичког
окр. Ягод., Јеромонах Гаврил М. Кален. окр. Ягод. На-
мјесник М. Љуботински Г. Макарије, Тодор Христић
поштар окр. Крушевачког..... 7 к.

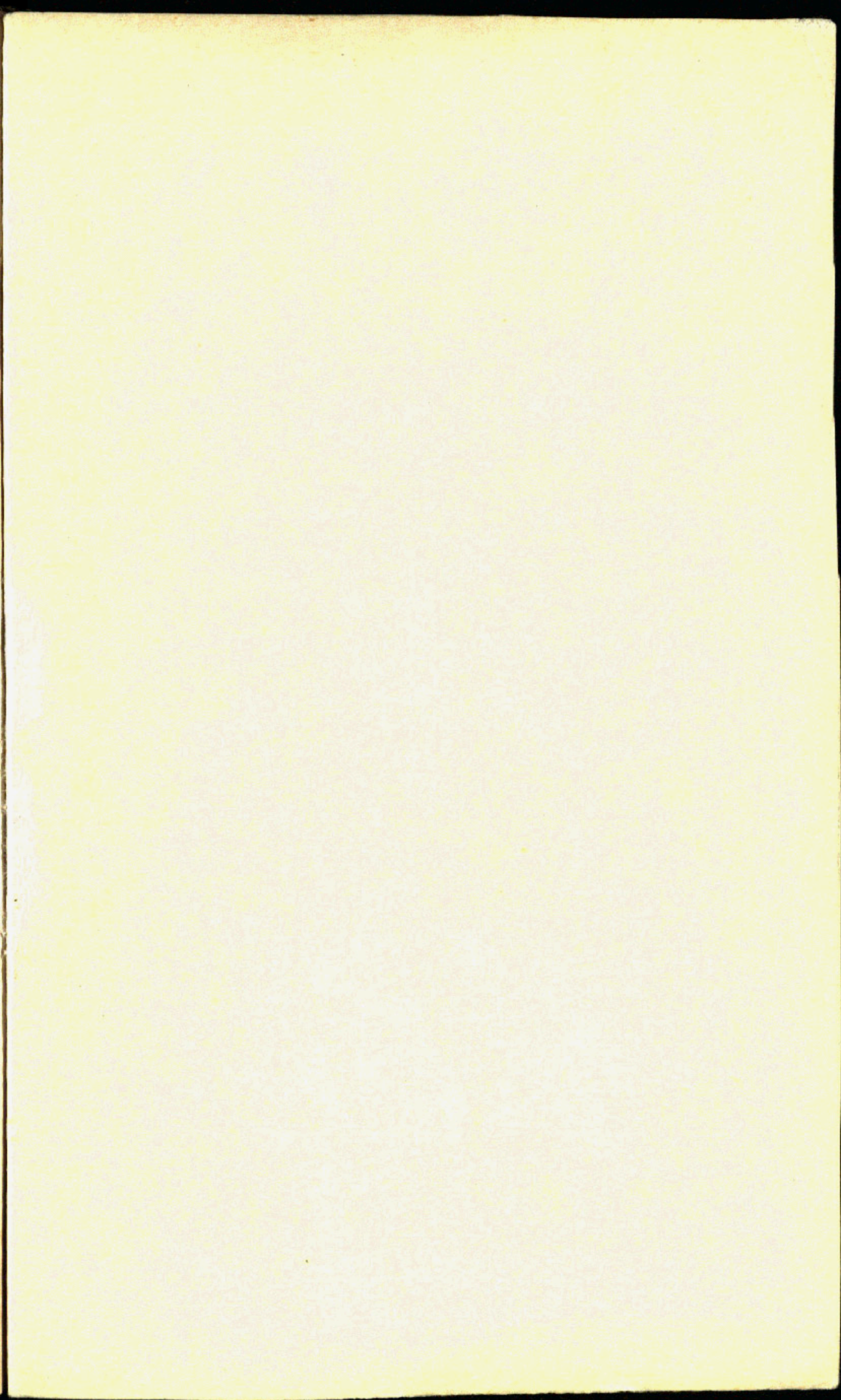
ЧАЧАК.

Скупио Г. Вуле В. Јовичић прак. канц. ср. Трнав. окр. Чачан.

ГГ. Петар К. Лукић судија суда окр. Чачан. Сава
Стефановић судија суда окр. Чачан., П. Црвчанин суд.
суда окр. Чачан., М. Браловић секрет. суда окр. Чачан.
Н. К. Младеновић рачун. суда окр. Чачан., Коста Антић
писар ср. Трнавс. Сретен Поповић парох цркве Чачан.,
Вићентије Поповић парох цркве Емевачке, Мића Бело-
павлић из Лознице команд. I класе нар. војске, батал.
Трнав. Сима Борђевић писар об. Емевачке. Радивоје
Книћанин писар об. Паковраћке за сина Андрију, Ко-
ста Радовић писар об. Заблаћске за сина Борђа, Петар
Шутић предс. общ. Паковраћке за сина Спасоја ћака,
Радоје Миљковић земл. из Трнаве за синовца Павла
ћака, Јован Поповић из Емевице земл..... 15 к.

Скупио Милоје П. Маслаћ старији практ. обшт. Чачан.

ГГ. Василије Ивановић пред. суд. обшт. Чачанс. за
кћер Јегду учен. IV. раз., Димитрије С. Јовановић член
общт. суд. за себе, Петар Јосифовић член общт. суда,
Милоје П. Маслаћ стар. практ. общт. суд. Чачан. за се-
стру Василију Милан Ђ. Павловић практ. общт. суд. за
себе, Јован Никслић трг. за сина Чедомира. Андреја
Вукомановаћ абац. за Вукосава Анђелковића сестрића
свог, Милоје Трифуновић аренд. кант. меанс. и касап.,
за себе, Арсеније Благојевић учен. III раз. Чачан. осн.
шк., Мирован Гавриловић налбант. за сина Косту Све-
тозар Веселиновић учен. IV. разр. осн. Чачанск. шк.
за себе, ... 11 к.

БИБЛИОТЕКА МАТИЦЕ СРПСКЕ

Р13Ср I 229.1